

Lapsen kiukku varhaiskasvatuksen kasvattajien silmin

LAB-ammattikorkeakoulu

Sosionomi (AMK), Sosiaalipedagoginen varhaiskasvatus

2021

Lili Rautio

Tiivistelmä

Tekijä(t) Rautio, Lili	Julkaisun laji Opinnäytetyö, AMK	Valmistumisaika 2021
	Sivumäärä 39 + 5	
Työn nimi Lapsen kiukku varhaiskasvatuksen kasvattajien silmin		
Tutkinto Sosionomi (AMK)		
Tiivistelmä <p>Opinnäytetyön tarkoituksena oli lisätä varhaiskasvatusyksikön kasvattajien tietoutta kasvattajien käsityksistä ja kokemuksista lapsen kiukusta sekä sen kohtaamisesta osana työtä. Tarkoituksena oli, että näitä tietoja voitaisiin hyödyntää varhaiskasvatusyksikössä toiminnan kehittämiseen aiheen ympärillä. Opinnäytetyön tavoitteena oli selvittää varhaiskasvatusyksikön kasvattajien käsityksiä ja kokemuksia lapsen kiukusta ja sen kohtaamisesta osana heidän työtään.</p> <p>Opinnäytetyö toteutettiin laadullisena tutkimuksena yhteistyössä erään Kouvolan kaupungin varhaiskasvatusyksikön kanssa. Aineisto kerättiin avoimia kysymyksiä sisältävällä kyselylomakkeella varhaiskasvatusyksikön kasvattajilta. Aineisto analysoitiin aineistolähtöisellä sisälönanalyysillä.</p> <p>Opinnäytetyön tulosten mukaan kasvattajat kokivat lapsen kiukun kuuluvan lapsen normaaliin kasvuun ja kehitykseen, ja aikuisen olisi hyvä tarjota emotionaalista ja fyysistä tukea lapselle kiukun hetkellä. Kasvattajilla oli käytössään moninaisia keinoja kohdata lapsen kiukku ja tukea lapsen kiukunsäätelytaitojen kehitystä. Haastavana koettiin kohdata fyysisesti aggressiivisena käytöksenä tai sulkeutumisenä ilmenevä lapsen kiukku erityisesti silloin, kun lapsia koettiin olevan liikaa suhteessa vastuussa olevien aikuisten määrään. Jotkut kasvattajat kokivat tarvitsevansa lisää konkreettisia toimintatapoja lapsen kiukunsäätelytaitojen kehityksen tukemiseen.</p> <p>Kasvattajilla vaikuttaa olevan tahtotila ja osaamista kohdata lapsen kiukku työssään siten, että se tukee lapsen tunnetaitojen kehitystä. Kuitenkin erityisesti lapsen kiukun ilmeneminen aggressiivisena käytöksenä ja työn kiireinen luonne kuormittaa varhaiskasvatuksen kasvattajia ja vaikeuttaa lapsen kiukun kohtaamista työssä. Kasvattajat saattavat kokea riittämättömyyttä työssään lapsen kiukun edessä. Panostamalla varhaiskasvatuksessa johdonmukaiseen tunnekasvatukseen voidaan ennaltaehkäistä monien ongelmien syntymistä sekä edistää lapsen edun toteutumista ja kasvattajien työhyvinvointia.</p>		
Asiasanat varhaiskasvatus, kiukku, aggressio, aggressiokasvatus, tunnekasvatus, tunnetaidot		

Abstract

Author(s) Rautio, Lili	Type of Publication Bachelor's thesis	Published 2021
	Number of Pages 39 + 5	
Title of Publication Child's Aggression Through the Eyes of Early Childhood Educators		
Name of Degree Bachelor of Social Services		
Abstract <p>The purpose of the thesis was to increase the early childhood educators' knowledge of the early childhood educators' views and experiences about a child's aggression and confronting it as a part of their work. The purpose was that this information could be utilized to develop the function in early childhood education unit around the subject. The aim of the thesis was to discover the childhood educators of the early childhood education unit views and experiences about a child's aggression and confronting it as a part of their work.</p> <p>The thesis was qualitative, and the commissioner of the thesis was one of the early childhood education units of the City of Kouvola. The research was carried out as a survey which included open questions. The data of the research was analyzed by data-based content analysis.</p> <p>According to respondents, a child's aggression was seen as a part of a child's normal growth and development, and an adult should respond to it by offering an emotional and physical support to a child in the moment of aggression. Respondents had many ways to confront a child's aggression and support the evolution of a child's aggression management. According to respondents, child's physically aggressive behavior and the child's tendency to close the aggression inside were perceived as challenging to confront especially when respondents experienced that there were too many children in relation to responsible adults. Some of the respondents experienced that they needed more concrete methods to support the development of a child's aggression management.</p> <p>It seems like the early childhood educators have capabilities to confront a child's aggression at work in a way that supports a child's emotional skills. Investing in emotional education in early childhood education can be seen as a benefit when improving early childhood educators' well-being at work and the best interests of the child.</p>		
Keywords early childhood education, anger, aggression, aggression education, emotional education, emotional skills		

Sisällys

1	Johdanto.....	1
2	Kiukku eli aggressio varhaiskasvatustasikaisella lapsella	2
2.1	Kiukku tunteena.....	2
2.2	Kiukku osana lapsen normaalia kehitystä	3
2.3	Lapsen kiukun ilmeneminen aggressiivisena käytöksenä	4
3	Lapsen kiukku varhaiskasvatuksessa	6
3.1	Varhaiskasvatus Suomessa.....	6
3.2	Tunnetaidot ja tunnekasvatus	6
3.3	Lapsen kiukun kohtaaminen	10
4	Opinnäytetyön tarkoitus, tavoite ja tutkimuskysymykset.....	14
5	Opinnäytetyön toteuttaminen	15
5.1	Toimeksiantajan esittely.....	15
5.2	Laadullinen tutkimus ja aineistonkeruu kyselyn avulla	15
5.3	Aineiston analyysimenetelmänä aineistolähtöinen sisällönanalyysi.....	17
5.4	Opinnäytetyön eettisyys ja luotettavuus	20
6	Tulokset.....	22
6.1	Kasvattajien käsityksiä lapsen kiukusta eli aggressiosta.....	22
6.2	Lapsen kiukun kohtaaminen kasvattajien työssä	23
6.3	Lapsen kiukunsäätelytaitojen tukeminen varhaiskasvatustyksikössä	25
7	Pohdinta	27
7.1	Opinnäytetyön hyödynnettävyys ja johtopäätökset.....	27
7.2	Jatkotutkimus- ja kehittämisasiheet	33
7.3	Opinnäytetyön eettisyyden ja luotettavuuden arviointi.....	35
	Lähteet	37

Liitteet

Liite 1. Saatekirje kyselystä yhteistyövarhaiskasvatustyksikön kasvattajille

Liite 2. Kyselylomake

1 Johdanto

Aikuisen voi olla joskus hankala käsittää, kuinka pienestä lapsi voi riemastua aivan suunnattoman paljon, mutta toisessa hetkessä kiukustua aikuisen silmään aivan olemattomasta asiasta. Lasten erilaiset ilon, surun, ahdistuksen ja kiukun tunteet ovatkin varhaiskasvatuksen lapsiryhmissä läsnä päivittäin (Alijoki & Pihlaja 2020, 274). Erityisen voimakkaasti lapsilla vaikuttavat kiukkuun liittyvät uhma, tahto ja suuttumus, joita tarvitaan ja jotka kuuluvat kehitykseen (Cacciatore & Korteniemi-Poikela 2019, 9). Aikuisen tehtävä on tarjota lapselle aika ja paikka kiukunilmaukselle (Nurmi 2013, 17). Varhaiskasvatuksessa voidaan osaltaan edistää sitä, että lapset pääsevät puhumaan kiukusta omalla kielellään ikätasoisesti (Schulman & Nurmi 2013, 134). Vaikka tunteista puhuminen on luontaisesti vaikeaa lähes kaikille, voi jokainen kehittyä siinä. Kun uskaltaa puhua tunteistaan, on niitä mahdollista hallita paremmin ja ne eivät enää pelota yhtä paljon. (Cacciatore 2008, 40–41.)

Kasvattajat ja opettajat kokevat, että lapsen tunneilmaisista raivoa, kiukkoa ja vihaa on haasteellisinta kohdata (Pihlaja 2019, 147). Haastavinta varhaiskasvatushenkilökunnalle onkin opettaa lapsia hallitsemaan juuri kiukun ja vihan tunteita (Vienola 2020, 169). Moni kasvattaja kokee erityisesti väkivaltaisesti vihaa ilmaisevan lapsen ”hankalana asiakkaana”, jonka kanssa on vaikea keksiä toimivia etenemistapoja (Köngäs 2019, 26). Aggressio-ongelmat ovatkin melko tavallisia lapsuus- ja nuoruusiässä, ja viime aikoina on ollut puhetta siitä, kuinka lasten ja nuorten aggressio-ongelmat näyttävät lisääntyneen. Ongelmien lisääntymisen syitä on pohdittu. (Riihonen & Koskinen 2020, 11, 15.) Lapsen kiukun voisikin sanoa olevan aina ajankohtainen ja kaikkia varhaiskasvatuksen kasvattajia koskettava aihe, josta on tärkeä puhua aiheen haasteellisuudesta huolimatta, tai jopa juuri siitä syystä.

Opinnäytetyössä kasvattajilla tarkoitetaan varhaiskasvatuksen opettajia, sosionomeja sekä lastenhoitajia. Varhaiskasvatuksen työntekijöiden kelpoisuudet on määritelty varhaiskasvatustulaisissa (Varhaiskasvatustulaislaki 540/2018, 6 luku). Opinnäytetyön yhteistyökumppani on eräs Kouvolan kaupungin varhaiskasvatusyksikkö. Opinnäytetyön tarkoituksena on lisätä varhaiskasvatusyksikön kasvattajien tietoutta kasvattajien käsityksistä ja kokemuksista lapsen kiukusta sekä sen kohtaamisesta osana työtä. Tarkoituksena on, että näitä tietoja voidaan hyödyntää varhaiskasvatusyksikössä toiminnan kehittämiseen aiheen ympärillä. Opinnäytetyön tavoitteena on laadullisen tutkimuksen menetelmin selvittää varhaiskasvatusyksikön kasvattajien käsityksiä ja kokemuksia lapsen kiukusta ja sen kohtaamisesta osana heidän työtään.

2 Kiukku eli aggressio varhaiskasvatuskäisellä lapsella

2.1 Kiukku tunteena

Aggressio, joka puhekielessä erityisesti lasten kanssa usein tunnetaan nimellä kiukku, on vaikea määrittellä yksiselitteisesti. Se on tunne, johon liittyy muita tunteita ja toimintaimpulsseja. (Riihonen & Koskinen 2020, 12.) Cacciatoren (2008, 8) mukaan kiukun tunne, aggressio, voi olla suuttumusta, vihaa tai raivoa. Aggressio on voima, johon liittyy halu toimia. Usein aggression ajatellaan olevan negatiivinen tunne, ja se yhdistetään helposti aggressiivisuuteen, jonka toiminnan, eli aggressiivisen käytöksen, tarkoituksena on vahingoittaa toista ihmistä vasten hänen tahtoaan. Aggressio ei itsessään tarkoita aggressiivisuutta, mutta aggression tunne voi johtaa aggressiiviseen toimintaan. Kuitenkin aggressiolla on myönteisenä voimana tärkeä merkitys ihmisen kasvussa ja kehityksessä. (Riihonen & Koskinen 2020, 11–13.)

Riihosen & Koskisen (2020, 12–13) mukaan sen lisäksi, että on tärkeää opetella säätelemään ja hallitsemaan aggressiota, on tärkeää ymmärtää aggression tehtävät. Cacciatoren (2008, 8) mukaan aggressio on ihmisen synnynnäinen kyky reagoida ärsykkeisiin. Aggression noustessa ihminen saattaa tuntea vihaa, halua hyökätä, puolustaa itseään tai tavaroitaan. Joskus se voi myös nostaa halun paeta. Aggression tunteen voidaan nähdä myös antavan voimaa tehdä tai muuttaa asioita siedettävämpään suuntaan silloin, kun sellaiselle muutokselle koetaan olevan tarvetta. Riihosen & Koskisen (2020, 12) mukaan aggression perimmäinen tehtävä on edistää selviytymistä. Aggressio edistää ihmisen konkreettisten ja henkisten rajojen pitämistä. Aggressio auttaa puolustamaan omia etuja ja saa toimimaan vääryyttä vastaan. Aggressiolla on myös osansa ihmisen itsetunnon kehityksessä, sillä aggressio puskee ihmistä yrittämään haastavalta tuntuviakin asioita, ja itsetunto vahvistuu onnistuttaessa.

Aggressiolla on monia eri muotoja. Tavallisia ja tuttuja muotoja ovat fyysinen, sanallinen ja sosiaalinen aggressio. Fyysinen aggressio sisältää fyysisen väkivallan muodot. Sanallinen aggressio on esimerkiksi huutamista ja nimittelyä, ja sosiaalinen aggressio voi olla esimerkiksi mykkäkoulun pitämistä. (Riihonen & Koskinen 2020, 12.) Lapsen kiukku, eli aggressio, näkyy muun muassa murjottamisena, huutamisena tai omiin oloihin hakeutumisena, mutta myös fyysinen aggressiivisuus on tavallista (Riihonen & Koskinen 2020, 21). Cacciatoren ja Korteniemi-Poikelan (2019, 12) mukaan lapsen kiukku näyttäytyy usein uhmana. Uhmattaan lapsi yrittää kertoa jotakin tärkeää. Kiukku kertoo, että lapsella on tärkeä asia vaakalaudalla, tai sitten yksinkertaisesti vain, että lapsi on väsynyt, stressaantunut ja pulassa.

Tahtominen sekä omien mielipiteiden ja tunteiden ilmaisu edistää muun muassa lapsen itsetunnon kehitystä, kunhan aikuinen osaa kohdata ne oikein.

2.2 Kiukku osana lapsen normaalia kehitystä

Kiukun tunteet, Uhma, tahto ja suuttumus ovat tunteita, joita ihminen yksinkertaisesti tarvitsee, ja ne kuuluvatkin kehitykseen. Vaikeasti hallittavat tunteet, kuten kiukku, vievät kehitystä eteenpäin kohti rohkeutta, puoliensa pitämistä, elämän hallintaa, joustavuutta ja itsenäisyyttä. (Cacciatore & Korteniemi-Poikela 2019, 9.) Ahosen (2017, 9, 29) mukaan tulee muistaa, että haastava käyttäytyminen, kuten aggressiivisuus ja uhmakkuus, ei johdu lapsen valinnasta käyttäytyä ongelmallisesti, vaan pikemminkin kyvyttömyydestä toimia tilanteessa toisin ilman aikuisen apua. Lapsi vaatii tällöin aikuiselta sosiaalis-emotionaalista tukea. Sosiaalis-emotionaaliset taidot tarkoittavat kasvatustyössä muun muassa lapsen kykyä ilmaista ja käsitellä tunteita sekä tapaa olla vuorovaikutuksessa muiden lasten ja aikuisten kanssa (Ahonen 2017, 16).

Lapset saattavat kiukustua tilannekohtaisista tekijöistä johtuen ja ympäristön ärsykkeisiin reagoimisen lisäksi kehitykseen kuuluvien vaiheiden vuoksi. Lapsen aggression tunnetta voi lisätä muun muassa oman tahdon kasvu tai rohkeus oman tilan ottamiseen. Joillakin lapsilla voi nousta voimakkaitakin aggression tunteita, mitkä voivat tuntua aikuisen mielestä turhista ja mitättömistä asioista kiukuttelulta. Voimakkaiden tunteiden nousu johtuu usein siitä, että lapsi vielä opettelee itsehillintää, sosiaalisia taitoja sekä tunteiden kanavoimista. Rakentavasti kohdattuina tällaiset aggressiokuohut edistävät lapsen tervettä muutosta ja itsenäistymisen kehitystä. (Cacciatore 2008, 9.)

Kiukku näyttäytyy eri-ikäisillä lapsilla tavallisesti tietyllä tavalla. Vauvalla, 0–1-vuotiaalla, on jo monia tunteita, ja vauva itkee ja ärtyy usein. Vauva on avuton tunteidensa kanssa. Vauva on sisukas ja sinnikäs, ja ilmaisee heti, jos jokin on pielessä. Toki vauvoillakin on jo omat luonteensa, ja jotkut vauvat ilmaisevat tunteensa rauhallisemmin kuin toiset. (Cacciatore & Korteniemi-Poikela 2019, 123; Cacciatore 2008, 48.) 1–2-vuotiaan lapsen tapa osoittaa kiukkuja on hallitsematon. Suuttuessaan lapsi on vaistomaisesti satuttava ja rikkova, mutta vaihtoehtoisesti lapsi voi olla myös vetäytyvä ja itkuinen. Lasta tulee opastaa lempeästi sietämään kiukkuja, pelkoa ja suuttumusta. 2–3-vuotiaana lapsi on tahtoiässä, jolloin lapsi huomaa voivansa vaikuttaa moneen asiaan, ja tahtoo usein eri asia kuin aikuiset. Tahtomisiässä lapsi tahtoo pelkästä tahtomisen ilosta. Jos asiat eivät mene lapsen tahdon mukaisesti, hän kiukustuu ja yrittää kaikin keinoin saada tahtonsa läpi. (Cacciatore & Korteniemi-Poikela 2019, 125–130.)

Taaperoiän jälkeen aggressiokasvatuksessa alkaa uusi tärkeä vaihe: aggressiivisesta käytöksestä poisoppiminen. 4–6-vuotias omaa jo neuvottelutaitoja, ja uhma tavallisesti väheilee. Lähellä kuuden vuoden ikää on kuitenkin kehityksellinen kausi, jolloin kiukuttelu taas hetkellisesti lisääntyy. Lapsi pystyy kuitenkin pääsääntöisesti selviytymään pienistä kiukuista itsenäisemmin, mutta tarvitsee vielä myös aikuisen tukea rauhoittumiseen. Tavallisesti kehittynyt esikouluikäinen osaa jo yleensä hieman säädellä tunteitaan. Pettymyksen-sietokyky ja oman vuoron odottamisen taidot ovat jo kehittyneet. Hermostuessaan vielä esikouluikäinenkin saattaa huutaa ja joskus lyödäkin, rikkoa esineitä, mutta hän kykenee aikuisen ohjauksella rauhoittumaan. Enää harvoin tavallisesti kehittyntä esikouluikäistä joudutaan rajoittamaan fyysisesti. (Riihonen & Koskinen 2020, 41–43.)

2.3 Lapsen kiukun ilmeneminen aggressiivisena käytöksenä

Aggressio voi näyttäytyä lapsella aggressiivisena käytöksenä. Lapsen aggressiivisuus ei ole sairaus, vaan oire jostain, ja se liittyy usein henkiseen pahoinvointiin ja keinottomuuteen. Se on monimutkaisen, aggressiivista käyttäytymistä heikentävien ja vahvistavien tekijöiden tulos. (Riihonen & Koskinen 2020, 11, 15.) Sanotaan, että noin kahden vuoden iässä lapsi on väkivaltaisimmillaan (Riihonen, Koskinen 2020, 40). Myös Cacciatoren (2008, 56) mukaan ihminen käyttäytyy ympäristössään väkivaltaisimmillaan parin kolmen vuoden iässä. Tahto- ja uhmaiässä saattaa ilmetä puremista, potkimista ja lyömistä harmistustilanteissa, mutta muutenkin. Kun pientä lasta kiukuttaa, se kuuluu ja näkyy – ja se on täysin normaalia. (Riihonen & Koskinen 2020, 40.) Cacciatore & Kortenimi-Poikela (2019, 29) myös muistuttavat, että pieni lapsi ei ole kuitenkaan väkivaltainen, vaikka lyökin, sillä lapsi on vain vielä keinoton toimimaan muulla tavalla.

On vaikea sanoa, missä kohtaa lapsen aggressiivisuus ei ole enää niin sanotusti normaalia. Voidaan kuitenkin todeta, että pitkään jatkunutta, voimakkaan väkivaltaista käytöstä ei voi pitää normaalina. (Riihonen & Koskinen 2020, 34.) Lapsi, joka käyttäytyy aggressiivisesti, on usein pulassa (Cacciatore 2008, 16). Useimmiten lapsen aggressiivisen käytöksen taustalla on tunnesäätelyn vaikeuksia ja impulsiivisuutta. Taustalla voi olla myös voimakas temperamentti tai neuropsykiatriset erityispiirteet. Itsehillinnän taidot kasvavat lapsen kasvaessa, mutta jos lapsi saavuttaa aggressiivisuudella itselleen hyötyä, voi se vakiintua rutiinomaiseksi opituksi toimintatavaksi. (Riihonen & Koskinen 2020, 22, 113)

Lapsen aggressiivinen käytös voi johtua myös siitä, jos aikuinen tietämättään myönteisesti vahvistaa lapsen kielteistä käytöstä. Esimerkiksi jos lyöminen on lapselle helpoksi koettu keino ratkaista hankalia tilanteita eikä aikuinen anna hänelle siitä kielteistä palautetta, voi tämä vahvistaa lyömisen käyttöä ratkaisukeinona jatkossakin. (Riihonen & Koskinen 2020,

29.) Toisaalta tutkimusten mukaan lapsen väkivaltaisen käytöksen takana voi olla myös perheen kasvatuskulttuuri, jossa lapset käyttävät kuritusväkivaltaa lasta kohtaan ja suhtautuvat siihen myönteisesti. Samoin taustalla voi olla myös erilaiset traumat. (Riihonen & Koskinen 2020, 17.) Myös Hudley (2008, 31–32) esittää, että tutkimusten mukaan lapsen koivissa fyysistä kuritusta lapsuudessaan, kasvaa todennäköisyys siihen, että lapsi käyttäytyy väkivaltaisesti myös myöhemmin nuoruudessa ja aikuisuudessa. Myös ankara, rankaisuja suosiva kasvatusta, joka ei kuitenkaan ole väkivaltaista, nostaa todennäköisyyttä siihen, että lapsi käyttäytyy väkivaltaisesti murrosiässä. Cacciatoren (2008, 15) mukaan toisaalta myös ylisalliva ja rajoittamiseen kykenemätön ympäristö voi opettaa lasta käyttämään suunnitelmallista väkivaltaan ratkaisukeinona tilanteissa. Myös Hudleyn (2008, 104–106) mukaan lapsi voi oppia käyttämään aggressiivista käytöstä hyväkseen saavuttaakseen tahtomansa, jos lapsi on aikaisemmin siinä onnistunut.

Jos lapsen tunteiden säätelyn kehitys on ikätovereiden nähden hitaampaa esimerkiksi sairauden, vaikeiden tai traumaattisten kokemusten, kehityksellisen viiveen, neurobiologisten poikkeavuuksien tai muiden syiden vuoksi, hänen aggressionhallintataitojensa kehityskin on jäljessä. (Riihonen & Koskinen 2020, 43.) Riihosen & Koskisen (2020, 16) mukaan lapsen kykyyn säädellä aggressiivisuutta vaikuttaakin kalenteri-ikä enemmän kehityksellä. Muun muassa kielellisten taitojen viive on yhteydessä aggressionhallinnan haasteisiin. Cole ym. (2009, Aro 2011a, 25 mukaan) mukaan kielellisten taitojen kehityksellä on suuri merkitys tunteiden säätelylle. Esimerkiksi nelivuotiaat osaavat kolmivuotiaita paremmin kehittää keinoja kiukun tunteensa säätelyyn, ja tämä kyky näyttäisi olevan yhteydessä lapsen kielellisiin taitoihin. Myös Robenin ym. (2013) tutkimuksessa selviää, että lapsen hyvä kielellinen kehitys on yhteydessä vihansäätelytaitoihin.

Lapsen aggressiivinen toiminta heikentää kasvatushenkilöstön ammattitaitoa, mutta myös haavoittaa merkittävästi lapsen itsetuntoa. Lapsi pyrkii kompensoimaan heikkoa itsetuntoaan opitulla tavalla, kuten väkivallalla. Aggressiivinen käytös voi hetkellisesti saada lapsen tuntemaan itsensä mahtavaksi, mutta se jättää jälkeensä entistä heikomman itsetunnon. Tällainen haitallinen kehä tulee tunnistaa ja katkaista ja luoda uusi myönteistä kehitystä tukeva kehä. Liikkeelle voi lähteä pienestä onnistumisesta ja alkaa vähitellen vahvistamaan sitä. (Pihlaja 2019, 156.)

3 Lapsen kiukku varhaiskasvatuksessa

3.1 Varhaiskasvatus Suomessa

Opinnäytetyö sijoittuu suomalaiseen varhaiskasvatukseen. Suomalainen varhaiskasvatus on kansainvälisesti tunnettu laadukkuudestaan, mikä johtuu esimerkiksi siitä, että varhaiskasvatuksen opettajat ovat Suomessa korkeasti koulutettuja, ja heillä on runsaasti tietoa lasten kasvun sekä kehityksen tukemisesta (Ahonen 2017, 9). Varhaiskasvatus on osa suomalaista koulutusjärjestelmää, ja se on tärkeä vaihe lapsen kasvun ja oppimisen polulla. Varhaiskasvatuksella tarkoitetaan lapsen suunnitelmallista ja tavoitteellista kasvatuksen, opetuksen ja hoidon muodostamaa, jossa painottuu erityisesti pedagogiikka. (Opetushallitus 2021a.)

Varhaiskasvatus kattaa lapsen ensimmäiset vuodet aina vauvaiästä peruskoulun aloittamiseen asti, eli ikävuodet 0–6. Varhaiskasvatuksella on monia tehtäviä, esimerkiksi tukea lapsen kasvua, kehitystä ja oppimista, edistää lasten yhdenvertaisuutta ja tasa-arvoa, ehkäistä syrjäytymistä ja tukea lasten huoltajia. Varhaiskasvatus myös tukee lasten aktiivista toimijuutta ja osallisuutta yhteiskunnassa. Varhaiskasvatus toteutuu päiväkotitoimintana, perhepäivähoitona ja avoimena varhaiskasvatuksena. (Opetushallitus 2021a.)

Varhaiskasvatuksen järjestämistä, toteuttamista ja kehittämistä ohjaa ja tukee varhaiskasvatussuunnitelman perusteet. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet edistävät sitä, että varhaiskasvatus toteutuu laadukkaana ja yhdenvertaisena koko Suomessa. (Opetushallitus 2021a.) Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2018 on varhaiskasvatuslain perusteella Opetushallituksen antama valtakunnallinen määräys, jonka mukaan paikalliset ja lasten varhaiskasvatussuunnitelmat laaditaan ja varhaiskasvatus toteutetaan. Erityisesti varhaiskasvatuslaki ohjaa varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden laatimista. Varhaiskasvatuslaissa säädetään lapsen oikeudesta varhaiskasvatukseen sekä varhaiskasvatuksen tavoitteista. (Opetushallitus 2018.)

Valtakunnallisten varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden pohjalta jokainen varhaiskasvatuksen järjestäjä laatii paikallisen varhaiskasvatussuunnitelman. Lisäksi jokainen lapsi päiväkodissa ja perhepäivähoidossa on oikeutettu saamaan oman varhaiskasvatussuunnitelman, mikä tehdään yhdessä lapsen ja lapsen huoltajien kanssa. (Opetushallitus 2021a.)

3.2 Tunnetaidot ja tunnekasvatus

Tunnetaidoilla tarkoitetaan kykyä havaita, ilmaista ja säädellä omia tunteita. Tunnetaidot ovat itsetuntemuksen ja hyvän mielenterveyden perusta. (YTHS 2021.) Varhaiskasvatuksessa oppimisympäristön luominen, jossa on turvallinen ilmapiiri, edellyttää sitä, että

tunteiden näyttäminen on sallittua, ja henkilöstö auttaa lapsia tunteiden ilmaisussa sekä itsesäätelyssä (Opetushallitus 2018, 33). Varhaiskasvatussuunnitelman perusteisiin kuuluu viisi eri oppimisen osa-alueita, jotka ohjaavat varhaiskasvatuksessa toteutettavaa pedagogiikkaa, joista yksi on kulttuurinen osaaminen, vuorovaikutus ja ilmaisu. Varhaiskasvatuksen tehtävänä on edistää lapsen ilmaisu- ja vuorovaikutustaitoja. Lasten kanssa harjoitellaan asettumista toisen asemaan, opetellaan tarkastelemaan asioita eri näkökulmista sekä ratkaisemaan ristiriitatilanteita rakentavasti. Tämä vahvistaa lapsen sosiaalisia taitoja. (Opetushallitus 2018, 20.) Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa osa laaja-alaista osaamista on itsestä huolehtimisen ja arjen taidot, joihin kuuluu mielen hyvinvoinnin tukeminen. Osa lapsen mielen hyvinvoinnin tukemista on se, että lapsia autetaan tunteiden ilmaisussa sekä itsesäätelyssä. Lasten tunnetaitoja vahvistaa se, että heidän kanssaan opetellaan havaitsemaan, tiedostamaan ja nimeämään tunteita. (Opetushallitus 2018, 25–26). Myönteiset tunnekokemukset ja vuorovaikutussuhteet edistävät myös oppimista. Henkilöstöltä odotetaan taitoja havaita lasten aloitteita ja tunnetiloja, sekä muuttaa ja suunnata omaa toimintaa sen mukaan. (Opetushallitus 2018.)

Pienten lasten emotionaalinen kehitys on nopeaa. Emotionaalinen kehitys liittyy tunteiden tunnistamiseen, niiden ilmaisuun ja tulkintaan. Päiväkoti-ikäinen lapsi opettelee tunnistamaan omia ja muiden tunteita ja antamaan niille nimet. (Pihlaja 2019, 143.) Köngäksen (2019, 182–184) mukaan tunnekasvatus luo otollista perustaa kaikelle oppimiselle. Lapsilla, joita opetetaan käsittelemään vaikeita tunteita, ohjaamaan omia tunnereaktioitaan ja nimeämään tunnekokemuksiaan, on paremmat mahdollisuudet keskittyä opetukseen varhaiskasvatuksessa ja myöhemmin koulussa. Esimerkiksi päiväkodissa saksien käytön opettelussa auttaa se, että lapsi on saanut lempeää kohtaamista tunnehetkissään ja tunneopetusta. Lapsi, joka voi ilmaista opetuksen kannalta hyödyllisiä tunteita, oppii enemmän kuin lapsi, joka joutuu tukahduttamaan tunteensa, koska ne eivät olisi oppitilanteeseen sopivia. (Köngäs 2019, 182–184.)

Lapset, joilla on hyvät tunne- ja vuorovaikutustaidot, kykenevät nimeämään ja tunnistamaan sekä omia että toisen tunnetiloja. He kykenevät myös asettumaan toisen asemaan ja ovat vertaisten joukossa suosituimpia. He menestyvät paremmin koulussa ja sairastavat vähemmän. (Kanninen & Sigfrids 2012, 75.) Lisäksi oikeanlaisella tunnekasvatuksella varhaiskasvatuksessa ehkäistään syrjäytymistä, väkivaltaisuutta ja yksinäisyyttä ei ainoastaan päiväkodissa ja päiväkotikäisenä, vaan myös myöhemmin elämässä. Lasten kuuluu saada parhaat mahdolliset eväät elämään päivähoidosta, ja siihen kuuluu oleellisena osana tunneopetus. (Köngäs 2019, 110.) Tunnekasvatus kuuluukin jokapäiväiseen arkeen niin kotona kuin päivähoitossakin (Opetushallitus 2021b).

Cacciatoren ja Korteniemi-Poikelan (2019, 11) mukaan tunnetaidot tarkoittavat taitoja, joilla kiukun voi kääntää voimavaraksi. Ihmisellä onkin oikeus kaikkiin tunteisiin, joita hän kykenee tuntemaan, myös kiukkuun. Varhaiskasvattajan tehtävänä on ohjata ja opettaa lasta esittämään tunteensa hyväksyttävästi – kaikki tunteet ovat sallittuja, mutta eivät kaikki niistä johtuvat teot. (Vienola 2020, 168.) Köngäs (2019, 112) toteaa tunnekasvatuksesta, että *sel-laista, mitä ei saa koskaan ottaa esiin, ei voi myöskään oppia kontrolloimaan*. Tällä viitataan siihen, että lapsella tulee olla lupa näyttää tunteensa, jotta hän voi niitä opetella käsittelemään ja hallitsemaan.

Itsesäätely tarkoittaa ihmisen kykyä hallita omaa käytöstään ja tunteitaan (Aro 2011b, 10). Jos itsesäätelytaidoissa on ongelmia, ne voivat ilmetä tunteiden yli- tai alisäätelynä. Ylisäätely voi ilmetä esimerkiksi arkuutena, pelokkuutena sekä estyneisyytenä. Tunteiden alisäätelystä voi kertoa aggressiivisuus, impulsiivisuus, uhmakkuus. (Aro 2011c, 106.) Haasteita tunteiden ja käyttäytymisen säätelylle asettaa hankalat tunteet, kuten viha, pettymys ja suru. Muun muassa näiden tunteiden suotava ilmaisu vaatii opettelua, joka alkaa jo vauvaiässä. (Aro 2011b, 11.) Aivan pienen lapsen tunnesäätelystä vastaa aikuinen. Aikuinen kertoo kosketuksin, ilmein, elein ja sanoin, että kaikki on hyvin ja lapsi on turvassa. Juuri turvallinen kosketus luo pohjan itsesäätelyyn, tunteiden hallinnan ja itsetunnon kehitykselle. (Cacciatore 2008, 49–50.) 1–2-vuotias lapsi ei vielä osaa hallita surua ja pettymystä, ja on vielä avuton tunteiden hallinnassa. Lapselle osoitetaan, että vaikka rajoittajastakin on harmi, kun täytyy kieltää, mutta tarkoitus ei ole pelotella tai suututtaa. Lasta rajoitetaan toiminnalla, äänensävyillä, ilmeillä ja kiinnittämällä huomiota muualle, sillä lapsi ei vielä täysin ymmärrä puhetta. Kiukkaa saa näyttää, mutta sen purkaminen ohjataan johonkin sallittuun. Tämän ikäinen lapsi tarvitsee vielä tunteidensa säätelyyn aikuisen apua, ja ottaa mallia läheisten ihmisten tavasta hallita aggressiota. (Cacciatore 2008, 51–54.)

Jo vähän vanhempien lasten kanssa merkityksellistä on opettaa lapsia tunnistamaan ja nimeämään tunteita, sillä sen jälkeen hänellä on yhä paremmat mahdollisuudet oppia hallitsemaan niitä itsenäisesti. (Vienola 2020, 168.) Riihosen ja Koskisen (2020, 74) mukaan tunteiden nimeäminen ja sanoittaminen on aluksi pääosin aikuisen tehtävä. Myös Ahosen (2017, 219) mukaan aikuisen sanoittamisella, kuten lapsen suuttuessa nimeämällä lapsen tunteen ja pohtimalla ääneen seikkoja, jotka johtivat tunteeseen, on keskeinen tehtävä sosiaalis-emotionaalisten taitojen harjoittelussa. Riihosen & Koskisen (2020, 62) mukaan tunnesäätelytaitojen perustana on tunteiden tunnistaminen ja kyky nimetä ja arvioida tunteita ja niiden vaikutuksia. Aikuisen on hyvä viljellä puheessaan tunnesanoja. Aikuisen on hyvä nimetä myös omia tunteitaan lapselle, sillä lapsi aistii ympäröivät tunnetilat joka tapauksessa, joten aikuisen on tärkeää kertoa lapselle, mitä on meneillään. Tunteet ja tunteiden syyt kannattaa sanoa reippaasti ääneen. Aikuinen saa myös joskus olla vihainen ja

hermostunut ja näyttääkin sen, mutta siitä on hyvä jälkikäteen puhua lapsen kanssa kun aikuinen on rauhoittunut. Ylilyöntejä tapahtuu kaikille, mutta tärkeintä onkin se, että aikuinen pyytää lapselta anteeksi ja selittää tilannetta jälkikäteen. (Riihonen & Koskinen 2020, 74–75.)

Kova kuri ja rankaisut eivät lisää, vaan heikentävät tunnetaitoja. Lapsi menee sellaisesta lukkoon, ja hänessä herää lisää vaikeita tunteita. Myöskään lapsen kanssa yhtä kovaa karjuminen ei ole hyvä vaihtoehto, sillä karjuva aikuinen ei ole turvallinen eikä viisas lapsen kannalta. (Cacciatore & Korteniemi-Poikela 2019, 10–12.) Cacciatoren & Korteniemi-Poikelan (2019, 28) mukaan lapsi ottaa aikuisesta mallia, miten saa ja pitää toimia. Lapselle tulee antaa tunteita sietävä malli.

Ahosen (2017, 17) mukaan lapsen sosiaalis-emotionaalisia taitoja tulisi vahvistaa, jotta lapsen haastavien tunteiden säätely kehittyisi. Lapsi käyttäytyy luonnostaan tietyllä tavalla, ja sitä ohjaa muun muassa lapsen temperamentti- ja neurologinen perimä, eikä sitä voida kasvatuksellisesti muuttaa. Kuitenkin lapsen sosiaalis-emotionaalista kehitystä voidaan tukea kasvatuksellisin keinoin siten, että lapsi oppii ilmaisemaan itseään ja huomioimaan toiset ihmiset sosiaalisesti hyväksyttävällä ja suotuisalla tavalla, olivatpa geneettiset lähtökohdat mitkä tahansa. (Ahonen 2017, 17.) Sosiaalis-emotionaalisten taitojen harjoittelussa tärkeintä on aikuisten herkkyyden tunnistaminen lasten tunteita ja kyky tukea lapsia erilaisten tunteiden säätelyssä. Arjen lukuisat tilanteet antavat mahdollisuuksia näiden taitojen harjoitteluun, ja sosiaalis-emotionaalisten taitojen harjoittelua tulisikin tapahtua yhdessä aikuisten ja muiden lasten kanssa läpi päivän arkisissa tilanteissa, mutta lasten erilaisia tarpeita vastaava tunnekasvatus tulisi silti sisällyttää vielä tavoitteellisemmaksi osaksi päiväkodin arkea. Yksittäiset tuokiot eivät missään tapauksessa riitä sosiaalis-emotionaalisten taitojen harjoitteluun etenkin niiden lasten kohdalla, joilla on näissä taidoissa enemmän tuen tarvetta. (Ahonen 2017, 219.) Myös Köngäksen (2019, 186) mukaan on ongelmallista, jos tunnekasvatus nähdään päiväkodissa oppiaineena, vaikka kyse on kansalaistaidosta, johon tulisi kiinnittää huomiota joka päivä.

Lapsen opettellessa tunnesäätelyä ja aggression hallintaa on oleellista vahvistaa lapsen suotavaa ja myönteistä toimintatapaa. Lapsen hyvää käytöstä ja halukkuutta toimia aikuisen ohjeiden mukaan edistää lapsen runsas kehuaminen, myönteisen palautteen antaminen sekä palkitseminen arjessa onnistuessa ja yrittäessä. (Riihonen & Koskinen 2019, 158.) Myös Ahosen (2015, 190) tutkimuksen mukaan positiivinen palaute on tärkeää erityisesti lapsille, jotka tarvitsevat tukea sosiaalis-emotionaaliseen kehitykseen. Positiivisen palautteen avulla tutkimuksen havainnointiaineistossa korostui tilanteita, joissa haastava

kasvatustilanne vältettiin. Toisaalta oikeanlainen positiivinen palaute auttoi lasta myös jo syntyneen haastavan kasvatustilanteen aikana.

3.3 Lapsen kiukun kohtaaminen

Cacciatoren (2008) mukaan aggressiokasvatus on lujaa puuttumista, havaitsemista, väkivallattomien vaihtoehtojen tarjoamista, hankalien tunteiden tunnistamista ja tunteiden hallinnan opettelua. Cacciatore & Korteniemi-Poikela (2019, 29) neuvovat olemaan turvallinen aikuinen, joka kestää ja sietää kiukun. Usein lapsen kiukkua helpottaa jo se, että aikuinen pyrkii selvittämään kiukun aiheuttajan. Kun lapsen kiukuntunne on huipussaan, aikuisen ei välttämättä kannata tehdä mitään: tunteita saa olla ja niitä saa ilmaista. Hätäntynyttä lasta pitää aina auttaa, mutta toisaalta kun lapsi opettelee ilmaisemaan tunteitaan, tulee kasvattajankin sietää se. Aikuisen on tärkeää olla itse hätäntymättä tai suuttumatta lapsen tunteesta, ja olla vähättelemättä lapsen tunnetilaa. (Cacciatore & Korteniemi-Poikela 2019, 19–20.)

Myös Pihlajan (2019, 147) mukaan on olennaista, että varhaiskasvatuksen henkilökunta kestää sekä itsessä että lapsissa vihan tunteita, mutta niiden ilmaisemista tulee harjoitella – kiukun ilmaiseminen ei saa loukata itseä eikä muita. Riihonen & Koskinen (2020, 75) muistuttavat myöskin, että aikuisen toimiva tunnesäätely on avainasemassa lapsen voimakkaan tunteen kohtaamisessa, sillä vihainen aikuinen ei pysty rauhoittamaan tolaltaan olevaa lasta.

Viisi askelta voimakkaan tunnetilan kohtaamiseen

Kanninen & Sigfridsin (2012, 83–87) mukaan voimakkaan tunnetilan, kuten kiukun, kohtaamisessa voidaan noudattaa viittä askelta. Ensimmäinen on tunteiden havainnointi ja tunnistaminen, jolloin kasvattaja pyrkii tunnistamaan lapsen kokeman tunteen havainnoimalla lapsen eleitä, ilmeitä ja ruumiinkieltä sekä eläytymällä lapsen asemaan. Toinen vaihe on tunteiden sallimisen ilmapiirin luominen, jolloin kasvattaja kohtaa ja sallii lapsen tunteen ja pyrkii auttamaan lasta rauhoittumaan. Kasvattaja kunnioittaa hänen tunteitaan ja opettaa nimeämään tutkimaan ja ymmärtämään tunteita. Kolmas vaihe on eläytyvä kuunteleminen ja lapsen tunteiden vahvistaminen. Tällöin kasvattaja pysähtyy eläytyvästi ja empaattisesti kuuntelemaan ja palauttamaan omin sanoin lapselle kuulemansa ja ymmärtämänsä, tärkeänä osana kasvattajan rauhallisuus. Kasvattaja yrittää asettua lapsen asemaan. Neljännessä vaiheessa, ydintunteen ja perustarpeiden löytämisen ja nimeämisen vaiheessa, kasvattaja auttaa lasta tunnistamaan ja nimeämään tunteensa sen sijaan, että kertoisi lapselle, mikä tunne lapsella pitäisi olla. Suuttumuksen taustalla on usein toisia tunteita, kuten kauteutta, pelkoa tai turhautumista, ja kasvattaja auttaa lasta ymmärtämään, että tunteet

vaihtelevat ja monta tunnetta voi olla yhtä aikaa päällä. Viides vaihe on neuvottelu ja toimivien ratkaisujen löytämisen vaihe, eli neuvotellaan lapsen kanssa, kuinka tilanteessa tulisi vastaisuudessa toimia, ja mikä on toivottavaa käytöstä.

Kasvattajan osoittama empatia

Ahosen (2017, 34–36) mukaan tunnekuohon, kuten suuttumuksen, vallassa olevan lapsen kohtaamisen ja lapsen rauhoittamisen avainasemassa on aikuisen kokemus ja osoittama empatia lasta kohtaan. Tunnekuohon vallassa oleva lapsi ei ymmärrä järkipuhetta, vaan se saattaa pahimmassa tapauksessa vain provosoida lasta lisää. Myöskään jäähypenkille jättäminen ei ole oikea ratkaisu, sillä se opettaa lasta vain tukahduttamaan tunteensa ja todistaa lapselle sen, että lapsen tunne on niin voimakas ja pelottava, ettei aikuinenkaan kestä sitä poistumatta tilanteesta. Aikuisen tuleekin aina pysyä lapsen kanssa samassa tilassa, olla läsnä ja valmiina lohduttamaan. Tällöin aikuinen myös osoittaa, että tunteessa itsessään ei ole mitään pelättävää. Myös Cacciatore & Korteniemi-Poikelan (2019, 19–20) mukaan lapsen rinnalla tulee pysyä, ellei lapsi itse hakeudu omaan rauhaan – lapsen on tärkeää oppia, ettei tunteita tarvitse pelätä tai poistaa, sillä tunteet kyllä menevät ohi.

Aikuinen voi osoittaa empatiaa tunnekuohon vallassa olevaa lasta kohtaan elein ja sanoin viestimällä, että hän ymmärtää, kuinka suuressa tunnekuohussa lapsi on. Aikuisen empaattinen suhtautuminen lapsen tunnekuohuun auttaa lasta rauhoittumaan. Tunnekuohon laannuttuakin aikuisen empaattinen läsnäolo on ensisijaisen tärkeää. Lapsi saattaa kokea häpeää käytöksestään tunnekuohon vallassa, jolloin hänen on tärkeä kuulla, että hän on silti tärkeä ja arvokas, voimakkaista tunteista huolimatta. Vasta lapsen rauhoituttua täysin asiaa lähdetään selvittämään, mutta selvittämisen ei tarvitse tapahtua heti tapahtuman jälkeen, vaan myöhemminkin asiaan palaaminen on hyvä. Tilanne tulee käydä läpi lapsen kanssa keskustellen välttäen saarnaamista. Lapselle tulee tehdä selväksi, että vaikka aikuinen ei hyväksy hänen tekoaan, hyväksyy hän silti lapsen. (Ahonen 2017, 34–36.) Ahosen (2015, 184) tutkimuksessa tilanteissa, joissa kasvattaja tavoitteli ääneensä ja olemukseensa empatiaa, lapsen voimakaskin tunnereaktio alkoi hiipua. Tällöin lapsen olemuksessa näkyi hänen tyytyväisyytensä tulleen kohdatuksi suurten tunteidensa kanssa.

Lapsen tunteiden validointi ja mentalisaatio

Riihosen ja Koskisen (2020, 68) mukaan tunteiden validoiminen eli oikeaksi vahvistaminen on tehokas keino auttaa lasta tulemaan kuulluksi tilanteessa, jossa hänellä on voimakas tunnetila päällä. Validointi tarkoittaa sitä, että aikuinen näyttää sanoin ja teoin ymmärtävänsä lapsen tuntemukset. Validointi on myötätuntoista toisen asemaan asettumista, lapsen tunteen sanoittamista ja sen ymmärryksen osoittamista, että kuka tahansa voisi lapsen tilanteessa kokea samalla tavalla. Validointi auttaa lasta kokemaan tulevansa kuulluksi,

vaikka asiat eivät menisikään kuten hän haluaa. Validointi edellyttää mentalisaatiota eli mielenämistä.

Mentalisaatio eli mielenäminen tarkoittaa pyrkimystä ymmärtää samanaikaisesti itseä ja toista. Se on aktiivista ja myönteisen uteliasta ihmettelyä ja kuvittelua, joka auttaa tulemaan tietoisiksi oman tai toisen käyttäytymisen taustalla olevista ainutkertaisista mielentiloista, näkökulmista ja kokemuksista. Mentalisoiminen on ymmärrystä siitä, että jokaisella on oma mieli, ja että mieli ohjaa käyttäytymistä. Aikuinen voi pyrkimyksellään tavoittaa lapsen toiminnan motiiveja ja lapsen intentiota, eli toiminnan takana olevaa aikomusta ja suunnitelmaa osoittaa lapselle ymmärtävyyttä. Mentalisointi auttaa kohtaamaan lapsen haastavia tunteita, sillä vaikka lasta kiukuttaa, auttaa se jo paljon, että aikuinen osoittaa myötätuntoa ja pyrkimystä ymmärtää syytä lapsen kiukun takana. (Mattila & Rantala 2019.) Mentalisaatio ei siis kuitenkaan tarkoita, että toimitaan aina lapsen mielen mukaan ja hyväksytään mitä tahansa käytöstä. Rajojen puuttuminen on eri asian kuin lapsen näkökulmien arvostaminen, virheiden ymmärtäminen ja anteeksiantaminen. (Mattila & Rantala 2019, 26.)

Lindgren (2020) tutki varhaiskasvatuksen opettajien mentalisaation toteutumista alle 3-vuotiaiden lasten haastavissa kasvatustilanteissa, joihin lukeutuu lapsen vahva tunnereaktio ja aggressiivinen käytös. Mentalisaation onnistumista lisääviä tekijöitä oli opettajan henkilökohtaiset arvot ja periaatteet, jotka puoltavat pyrkimystä mentalisaatioon, kasvattajatiimissä sovitut periaatteet lasten tunneilmaisuihin vastaamiseksi sekä kasvattajatiimissä sovitut konkreettiset arjen vuorovaikutustavat lasten kanssa. Sen sijaan estäviä tekijöitä oli muun muassa kokemus resurssien puutteesta sekä opettajan oma heikko työssäjaksaminen ja mielentila. (Lindgren 2020, 83–84.)

Pienryhmätoiminta ja arjen struktuuri

Ahosen (2015, 188) tutkimuksessa pienryhmätoiminta korostui pedagogisen toiminnan näkökulmasta tärkeimpänä tekijänä suhteessa haastavien kasvatustilanteiden, kuten lapsen aggressiivisen tai uhmakkaan käyttäytymisen, välttämiseen ja ratkaisemiseen. Ahosen (2015, 171) tutkimuksessa lastentarhanopettajat korostivat, että pienryhmätoiminnassa tärkeintä oli varhaiskasvattajan mahdollisuus huomioida lapsia yksilöllisemmin. Läheisen vuorovaikutussuhteen muodostaminen lapseen oli helpompaa, ja konfliktit huomattiin pienryhmissä aiemmin kuin isoissa ryhmissä, jolloin niihin puuttuminen ajoissa oli helpompaa. Lastentarhanopettajien mukaan lasten käyttäytyminen oli myös erilaista pienissä ryhmissä, eikä esimerkiksi levotonta käyttäytymistä esiintynyt lainkaan yhtä paljon kuin suuremmissa ryhmissä.

Selkeä päiväohjelma on tärkeä kaikille lapsille, mutta mitä enemmän lapsella on sosiaalis-emotionaalista tuen tarvetta, sitä suurempi merkitys selkeällä päiväohjelmalla on. Kuvitettu

päiväjärjestys toimii lasten kanssa erityisen hyvin. Kun lapsi tietää, mitä on luvassa päivän aikana missäkin järjestyksessä, on hänen helpompi säädellä myös käyttäytymistään. Myös siirtymien ennakointi on tärkeää haastavien kasvatustilanteiden ennaltaehkäisyn kannalta, ja tässä auttaa ajan jäsentäminen, eli lapselle esimerkiksi jäljellä olevan leikkiajan informointi vaikkapa Time Timer -kellon avulla. (Ahonen 2017, 196–197.)

Liikennevalomalli ja kiukun laannuttaminen kehollisin keinoin

Lapsen kiukunsäätelytaitoja edistäviä ja tukevia menetelmiä on lukuisia, joista yksi on liikennevalomalli. Riihosen & Koskisen (2020, 78–79) mukaan liikennevalojen värien avulla voidaan mitata lapsen kiukun astetta: vihreä väri tarkoittaa, ettei lapsi ole ollenkaan kiukkuihin, keltainen kiukun heräämistä, jolloin aikuisten tulee auttaa lasta rauhoittumaan ja punainen vahvaa kiukkua, lapsen raivon valtaan joutumista, jolloin tilanne tulee pysäyttää pikimmiten. Liikennevaloja käytetään aluksi niin, että aikuinen havainnoi lapsen tunnetiloja, ja antaa niistä palautetta liikennevalojen avulla. Aggressionhallinnan opetteluvaiheessa havainnoidaan ensisijaisesti lapsen kiukun tunnetta. Koska vasta aggressionhallintaa opetteleva lapsi ei vielä tunnista omia tunnetilojaan ja osaa hillitä niitä, saa lapsi liikennevalojen avulla aikuiselta oikea-aikaisesti rauhoittumiseen apua. Lapsi oppii pikkuhiljaa tunnistamaan kiukkua itsenäisemmin, ja siihen johtavia syitä, jolloin kiukunhallinta kehittyy.

Kun lapsi on oppinut nimeämään ja tunnistamaan tunteitaan ja niiden voimakkuuksia, on hyödyllistä alkaa opetella tunnesäätelytaitoja. Näitä ovat esimerkiksi kehon rentouttaminen, hengittäminen ja laskeminen. Pienen kiukun kohdalla lasta voi auttaa aikuisen ohje rentoutua ja hengittää syvään, tai aikuinen voi validoida lapsen tunnetta. Isomman kiukun kohdalla turvallisuuskulma on ensisijainen, eli vasta kaikkien turvallisuuden takaamisen jälkeen voidaan keskittyä lapsen tunteiden validoimiseen ja tunnesäätelykeinoihin. Mitä vihaiempi lapsi on, sitä enemmän hän saattaa tarvita kehollisia itsesäätelykeinoja kiukun laannuttamiseen, jotta toiminnan tarve ei kanavoitu aggressiiviseen käyttäytymiseen. Lapsi saattaa olla liikennevalojen punaisella alueella liian pois toltaan ollakseen pelkästään sanallisesti ohjattavissa. Lapsen viha voi laantua, jos hän saa käyttää hermostumisenergiansa fyysiseen toimintaan. Lapsen voi itse antaa valita kehollisen keinon kiukun laannuttamisen avuksi - esimerkkejä ovat muun muassa lihasryhmien jännittäminen ja rentouttaminen vuorotellen, paikallaan hyppiminen ja kylmän veden valutus käsille. (Riihonen & Koskinen 2020, 88–89.) Myös Cacciatoren (2008, 58) mukaan lapsen on tärkeää kokea, ettei hän tai hänen tunteensa ole huono ja paha, joten hänelle ehdotetaan vaihtoehtoisia tapoja purkaa suuttumusta. Lapsen voi antaa joskus myös huutaa. Tunneilmaisujen tukahduttaminen ei tee hyvää lapsen itsetunnolle. Oma tahtoa täytyy olla lupa ilmaista. Lapsen on vain opittava hiljalleen itselleen sopivat ja ympäristön hyväksymät tavat siihen.

4 Opinnäytetyön tarkoitus, tavoite ja tutkimuskysymykset

Opinnäytetyön tarkoituksena on lisätä varhaiskasvatusyksikön kasvattajien tietoutta kasvat-
tajien käsityksistä ja kokemuksista lapsen kiukusta sekä sen kohtaamisesta osana työtä.
Tarkoituksena on, että näitä tietoja voidaan hyödyntää varhaiskasvatusyksikössä toiminnan
kehittämiseen aiheen ympärillä. Opinnäytetyö voi esimerkiksi herättää keskustelua varhais-
kasvatusyksikön kasvatustiimeissä lapsen kiukun kohtaamisen yhteisestä linjasta, ja tuoda
näkyväksi kasvattajien toimivia tapoja kohdata lapsen kiukku, mutta toisaalta myös auttaa
tunnistamaan mahdollisia kehitystarpeita liittyen lapsen kiukun kohtaamiseen varhaiskas-
vatusyksikössä.

Cacciatoren (2008, 40) mukaan aggressiokasvatuksen tulisi olla suunnitelmallista, ikään
sovitettua ja jatkuvaa, sekä samansuuntaista niin päiväkodissa kuin kotonakin. Köngäs
(2019, 248) muistuttaa, että kasvatustiimillä on oltava karkeat yhteneväiset linjaukset ja tieto
siitä, kuinka haastavissa tilanteissa toimitaan johdonmukaisesti. Ahosen (2017, 252) mu-
kaan monissa tutkimuksissa on todettu, että yhteen hiileen puhaltavat lapsiryhmän aikuiset
ovat edellytys lapsen sosiaalis-emotionaalisten taitojen kehittymiselle. Erityisesti sosiaalis-
emotionaalista tukea tarvitsevien lasten kohdalla aikuisten johdonmukaisella toiminnalla on
ratkaiseva merkitys. Pihlajan (2019, 164) mukaan johdonmukaisuutta kasvatukseen saa-
daan, kun henkilökunta sitoutuu yhteisiin pelisääntöihin ja hyvään yhteistyöhön sekä yksit-
täisen lapsen että lapsiryhmän kasvatuksessa. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa
(Opetushallitus 2018, 29) ohjataan siihen, että varhaiskasvatusyksikön yhteisön toiminta-
kulttuuria tulee arvioida ja kehittää. Yhteisiin tavoitteisiin sitoutuminen edistää arvoperustan
ja oppimiskäsityksen toteutumista. Toimintakulttuurin vaikutusten pohdinta, sen ei-toivottu-
jen piirteiden tunnistaminen ja korjaaminen ovat tärkeä osa toimintakulttuurin kehittämistä.
Jatkuvan kehittämisen perusedellytys on, että henkilöstö ymmärtää oman toimintansa taustalla
vaikuttavien arvojen, tietojen ja uskomusten merkityksen sekä osaa arvioida niitä. Opinnäytetyö
voi olla varhaiskasvatusyksikölle hyödyllinen jatkuvan kehittämisen kannalta.

Opinnäytetyön tavoite on selvittää varhaiskasvatusyksikön kasvattajien käsityksiä ja koke-
muksia lapsen kiukusta ja sen kohtaamisesta osana heidän työtään. Opinnäytetyön aineis-
tonkeruumenetelmä on kysely, jonka sisältämien kysymysten avulla selvitetään opinnäyte-
työn tavoitteen mukaisesti, millaisena lapsen kiukku näyttäytyy kasvattajien silmin.

Opinnäytetyön tutkimuskysymykset, joihin pyritään löytämään vastaus kyselyn toteuttami-
sen avulla, ovat: Miten kasvattajat käsittävät lapsen kiukun? Mitkä tekijät tekevät lapsen
kiukun kohtaamisen kasvattajien työssä haasteelliseksi? Millaisia valmiuksia kasvattajilla
on tukea lasta kiukunsäätelyn kehityksessä?

5 Opinnäytetyön toteuttaminen

5.1 Toimeksiantajan esittely

Opinnäytetyö toteutettiin yhteistyössä erään Kouvolan kaupungin varhaiskasvatustyöryhmän kanssa. Kouvolan kaupungin varhaiskasvatustalvet kattaa päiväkotitoiminnan, avoimen varhaiskasvatustoiminnan sekä perhepäivähoidon. Näitä varhaiskasvatustalvetuita, sekä yksityistä perhepäivähoitoa ja niitä yksityisiä päiväkoteja, joissa ei ole omaa paikallista varhaiskasvatustalvetuita, määrittelee, ohjaa ja tukee varhaiskasvatustalvetuita järjestämistä Kouvolan varhaiskasvatustalvetuita. Kouvolan varhaiskasvatustalvetuita eli VASU täydentää valtakunnallista Varhaiskasvatustalvetuita perusteita. Kouvolan VASU on suunnitelma, jossa päätetään varhaiskasvatustalvetuita tavoitteista, toteuttamisesta ja arvioinnista, ja sen laatimiseen, kehittämiseen osallistuvat varhaiskasvatustalvetuita henkilöstö, lapset ja huoltajat. (Kouvolan kaupunki 2019.)

Kouvolan VASUssa huomioidaan myös lapsen tunnetaidot ja niiden kehittymisen tukeminen. Kouvolan kaupungin pedagogisen kokonaisuuden yksi osa on lapsen turvallisuuden tunne sekä perustarpeet. Esimerkiksi tunteiden säätelyä harjoitellaan yhdessä henkilöstön kanssa. Kun lapsi ilmaisee innostusta jotain asiaa kohtaan iloisena, vastaa henkilöstö innostukseen ilolla ja ilmaisee näin ymmärrystä ja empatiaa lapsen kokemukseen. Lapsen tuntiessa suuttumusta tai vihaa, on tärkeää kyetä olemaan empaattinen ja kokea lapsen viha, mutta ei olla vihainen itse. Huoltajille tehdyssä kyselyssä huoltajat toivoivat niin ikään, että lapset oppisivat varhaiskasvatustalvetuita kaveritaitoja, tunnetaitoja ja sosiaalisia taitoja. Osa Kouvolan VASUssa esiteltyä käsitystä lapsesta oppijana on, että myönteiset tunnekokemukset sekä kannustava ilmapiiri ovat tärkeitä lapsen oppimisen ilon syntymiselle. Lasta myös autetaan tunteiden ilmaisussa ja itsesäätelyssä osana itsestä huolehtimisen ja arjen taitojen opettelua. (Kouvolan kaupunki 2019.)

5.2 Laadullinen tutkimus ja aineistonkeruu kyselyn avulla

Lähtökohtana kvalitatiivisessa eli laadullisessa tutkimuksessa on todellisen elämän kuvaaminen, ja laadullisessa tutkimuksessa pyritään tutkimaan kohdetta mahdollisimman kokonaisvaltaisesti. Laadullisessa tutkimuksessa suositaan ihmistä tiedonkeruun instrumenttina, ja kohdejoukko valitaan tarkoituksenmukaisesti. Laadullisessa tutkimuksessa aineiston hankinnassa suositaan metodeja, joissa tutkittavien näkökulmat ja "ääni" pääsevät esille. (Hirsjärvi & Remes & Sajavaara 2009, 161–164.) Opinnäytetyössä selvitettiin varhaiskasvatustalvetuita kasvattajien näkemyksiä ja kokemuksia lapsen kiukusta, joten laadullisen tutkimuksen piirteet sopivat hyvin kuvaamaan opinnäytetyötä.

Ronkainen ym. (2014, 82) mukaan laadullisissa tutkimuksissa usein mainittu piirre on subjektiivisuus ja kokemuksen huomioiminen. Laadullisissa tutkimuksissa korostetaan erityisesti ihmistä elämismaailmansa kokijana, havainnoijana ja toimijana. Yksi keskeinen piirre laadullisissa tutkimuksissa on myös korostettu tutkijakeskeisyys. Useissa laadullisen tutkimuksen työtavoissa tutkija nähdään keskeisenä tutkimuksen toimijana ja valintojen tekijänä, mikä tarkoittaa sitä, että joskus tutkija on tutkimukselle keskeinen työkalu. Tuomi & Sarajärvi (2018, 22) kehottaa kuitenkin huomioimaan, että oppaissa, joissa laadullinen tutkimus määritellään, ei useinkaan painoteta, että kyse on vain kyseisen oppaan tulkintoja ohjaavasta näkökulmasta, jota ei voida yleistää. Käsitteen määrittely ei ole aivan yksiselitteistä, sillä laadullisten tutkimusten variaatioita on niin paljon.

Kysely on yksi laadullisen tutkimuksen yleisimmistä aineistonkeruumenetelmistä. Haastattelun ja kyselyn idea on hyvin yksinkertainen. Kun halutaan tietää, mitä ihminen ajattelee tai miksi hän toimii kuten toimii, on järkevää kysyä asiaa häneltä. (Tuomi & Sarajärvi 2018, 83–84.) Kyselyjen ydin on etukäteen laadittu kyselylomake, jossa kysymykset esitetään kaikille vastaajille samassa muodossa (Ronkainen ym. 2014, 182). Kyselylomake on kaikille sama, mutta vastaajien elämäntilanne ja ajatukset voivat olla keskenään vaihtelevia. Kysymysten tulee olla sellaisia, että vastaajat ymmärtävät ne suunnilleen samalla tavalla, ja että he voivat vastata niihin mielekkäästi. Kysymysten tulee olla niin yksiselitteisiä, ettei niitä ja niihin annettuja vastauksia tarvitse arvuutella. (Ronkainen ym. 2014, 86.)

Opinnäytetyön aineistonkeruumenetelmänä toimi kysely. Kysely kohdennettiin opinnäytetyön yhteistyövarhaiskasvatyüksikön kasvattajille, eli yksikössä työskenteleville varhaiskasvatuksen opettajille, sosionomeille ja lastenhoitajille. Cacciatoren (2008, 40) mukaan jokainen aikuinen on aggressiokasvattaja, eli lapsen kiukku ja aggressiokasvatus koskettaa jokaista varhaiskasvatuksen kasvattajaa heidän työssään. Tästä syystä opinnäytetyön kyselyn vastaajiksi sopivat kaikki varhaiskasvatyüksikön kasvattajat. Opinnäytetyön aineistonkeruumenetelmänä kysely sopi aikataulujen yhteensovittamisen kannalta hyvin opinnäytetyön aikatauluun. Haastattelujen järjestäminen arvioitiin haasteelliseksi järjestää muun muassa haastateltavien työn kiireisen luonteen vuoksi. Kysely mahdollisti vastaajille sen, että he saivat vastata kysymyksiin rauhassa valitsemana ajankohtana. Myös vallitsevan koronavirustilanteen kannalta kyselylomake koettiin sopivaksi opinnäytetyön aineistonkeruumenetelmäksi.

Opinnäytetyön kyselylomake sisälsi avoimia kysymyksiä. Avoimiin kysymyksiin vastaaja voi vastata omin sanoin, toisin kuin strukturoidussa kyselyssä, jossa kysymyksiin on annettu valmiit vastausvaihtoehdot (Ronkainen ym. 2014, 114). Kyselyn avoimien kysymysten avulla tavoiteltiin laajempia vastauksia ja vastaajien omaa ääntä kuuluviin. Kyselyn

heikkouksina voidaan pitää muun muassa sitä, että ei voi tietää, kuinka vakavasti vastaajat suhtautuvat tutkimukseen, ja hyvän lomakkeen laatiminen vaatii tutkijalta monenlaista tietoa ja taitoa. Kyselyn heikkoutena voidaan pitää myös sitä, ettei voida olla varmoja, miten vastaajat ovat selvillä aiheesta ja kuinka he ovat perehtyneet asiaan. (Hirsjärvi ym. 2009, 195.)

Opinnäytetyön kyselyn kysymysten muodostamiseen hyödynnettiin teoretietoa varhaiskasvatuksesta, varhaiskasvatusikäisen lapsen aggressiosta sekä aggressio- ja tunnekasvatuksesta varhaiskasvatuksessa. Kysymykset jaettiin kyselylomakkeelle kolmeen osioon tutkimuskysymysten sekä opinnäytetyön tarkoituksen ja tavoitteen mukaan: käsitys lapsen kiukusta eli aggressiosta, lapsen kiukun kohtaaminen ja siihen vastaaminen työssä sekä lapsen kiukunsäätelyn kehityksen tukeminen varhaiskasvatuksessa. Kyselyllä selvitettiin kasvattajien näkemyksiä lapsen kiukusta sekä sitä, kuinka lapsen kiukkuun vastataan yksikön arjessa sekä kuinka lapsen kiukkuun voidaan vaikuttaa pedagogisilla valinnoilla kasvattajien mielestä. Pyrkimyksenä oli tuoda esiin lapsen kiukku varhaiskasvatuksessa kasvattajien silmin opinnäytetyön tavoitteen mukaisesti, ja selvittää vastauksia opinnäytetyön tutkimuskysymyksiin.

5.3 Aineiston analyysimenetelmänä aineistolähtöinen sisällönanalyysi

Sisällönanalyysi on perusanalyysimenetelmä, jota voidaan käyttää kaikissa laadullisen tutkimuksen perinteissä. Tutkimuksen aineisto kuvaa tutkittavaa ilmiötä, ja analyysin tarkoitus on luoda sanallinen ja selkeä kuvaus tutkittavasta ilmiöstä. Sisällönanalyysilla pyritään järjestämään aineisto tiiviiseen ja selkeään muotoon kadottamatta sen informaatiota. Hajanaisesta aineistosta pyritään luomaan selkeää ja yhtenäistä informaatiota tutkittavasta ilmiöstä, joten laadullisen tutkimuksen sisällönanalyysin tarkoituksena on informaatioarvon lisääminen. Analyysilla luodaan selkeyttä aineistoon, jotta selkeitä ja luotettavia johtopäätöksiä pystytään tekemään. Aineiston laadullinen käsittely perustuu loogiseen päättelyyn ja tulkintaan, jossa aineisto aluksi hajotetaan osiin, käsitteellistetään ja kootaan uudestaan uudella tavalla loogiseksi kokonaisuudeksi. Tämä prosessi sisältää kolme vaihetta: aineiston pelkistäminen eli redusointi, aineiston ryhmittely eli klusterointi ja aineiston teoreettisten käsitteiden luominen eli abstrahointi. (Tuomi & Sarajärvi 2018, 122.)

Miles & Huberman (1994, Tuomi & Sarajärven 2018, 122 mukaan) kuvaavat aineistolähtöisen laadullisen aineiston analyysin kolmivaiheiseksi prosessiksi, johon kuuluu aineiston redusointi eli pelkistäminen, aineiston klusterointi eli ryhmittely ja abstrahointi eli teoreettisten käsitteiden luonti. Opinnäytetyön aineiston, eli kyselylomakkeiden, analysointi aloitettiin lukemalla täytetyt vastauslomakkeet huolellisesti useamman kerran läpi. Tämän jälkeen aineisto pelkistettiin, mikä tarkoittaa sitä, että aineistosta karsitaan tutkimukselle tarpeeton

pois (Tuomi & Sarajärvi 2018, 123–124). Alkuperäisistä ilmauksista muodostettiin pelkistettyjä ilmauksia (Kuvio 1).



Kuvio 1. Esimerkki aineiston redusoinnista eli pelkistämisestä.

Seuraavaksi aineisto klusteroitiin eli ryhmiteltiin, jolloin aineistosta koodatut alkuperäisilmaukset käydään tarkasti läpi, ja aineistosta etsitään samankaltaisuuksia ja/tai eroavaisuuksia kuvaavia käsitteitä. Samaa ilmiötä kuvaavat käsitteet ryhmitellään ja yhdistetään eri luokiksi, joista muodostuvat alaluokat. Alaluokat nimetään luokan sisältöä kuvaavilla käsitteillä, ja luokittelussa aineisto näin ollen tiivistyy. (Tuomi & Sarajärvi 2018, 124–125.) Opinnäytetyön alkuperäisdatasta muodostetut pelkistetyt ilmaukset ryhmiteltiin alaluokiksi ja edelleen yläluokiksi, kuten kuvioista 2 näkee.



Kuvio 2. Esimerkki aineiston klusteroinnista eli ryhmittelystä.

Aineiston klusteroinnin jälkeen seuraa aineiston abstrahointi, eli käsitteellistäminen, jolloin erotetaan tutkimuksen kannalta oleellinen tieto ja valikoidun tiedon perusteella muodostetaan teoreettisia käsitteitä. Abstrahointia jatketaan yhdistelemällä luokituksia yläluokista pääluokiksi, ja lopulta pääluokista muodostetaan yhdistävä luokka. (Tuomi & Sarajärvi 2018, 125–127.) Opinnäytetyön aineiston abstrahointia havainnollistaa kuvio 3.



Kuvio 3. Esimerkki aineiston abstrahoinnista.

5.4 Opinnäytetyön eettisyys ja luotettavuus

Hyvää tutkimusta ohjaa eettinen sitoutuneisuus (Tuomi & Sarajärvi 2018, 150). Opinnäytetyöprosessissa pyritään toimimaan eettisten ohjeiden ja periaatteiden mukaisesti. Opiskelijan huolellinen tutustuminen Arene ry:n ammattikorkeakoulujen opinnäytetöiden eettisiin suosituksiin sekä ihmiseen kohdistuvan tutkimuksen eettisiin periaatteisiin on tärkeää, jotta opinnäytetyöprosessi etenee niiden mukaan. Arene ry:n opinnäytetyön eettisten ohjeiden opiskelijan muistilista (Arene ry 2019, 14) on esimerkiksi hyvä tiivistys siitä, mitä opinnäytetyössä tulee ottaa huomioon, jotta sen eettisyys voidaan taata.

Tutkimuseettisen neuvottelukunnan (2012, 6) mukaan tutkimuseetiikan näkökulmasta hyvän tieteellisen käytännön lähtökohtia on muun muassa se, että tutkimuksessa noudatetaan rehellisyyttä, yleistä huolellisuutta ja tarkkuutta tutkimustyössä, tulosten tallentamisessa ja esittämisessä sekä tutkimusten ja niiden tulosten arvioinnissa. Tutkimuksessa tulee soveltaa eettisesti kestäviä ja tutkimuksen kriteerien mukaisia tiedonhankinta-, tutkimus- ja arviointimenetelmiä, ja tuloksia julkaistessa toteutetaan avointa ja vastuullista tiedeviestintää. Muiden tutkijoiden työtä tulee kunnioittaa, mistä huolehditaan muun muassa asianmukaisia lähdeviitteitä käyttämällä toisen tutkijan julkiasuun viitatessa. Tutkimus suunnitellaan, toteutetaan ja siitä raportoidaan, tutkimuksessa syntyneet tietoaineistot tallennetaan tieteelliselle tiedolle asetettujen vaatimusten edellyttämällä tavalla. Tarvittavat tutkimusluvut hankitaan, ja jos tarpeen, ennakoarviointia suoritetaan. Myös Arene ry:n (2019, 21) mukaan tutkimusluvun hakeminen organisaatiolta tarvittaessa on hyvän tutkimustavan mukaista, ja on suositeltavaa solmia opinnäytetyön yhteistyösopimus kaikkien opinnäytetyön osapuolten, eli opiskelijan, toimeksiantajan ja ammattikorkeakoulun välillä. Tutkimuksen osapuolten oikeudet, tekijyyttä koskevat periaatteet, vastuut ja velvollisuudet sekä aineistojen säilyttämistä ja käyttöoikeuksia koskevat kysymykset sovitaan ennen tutkimuksen aloittamista tai tutkijoiden rekrytointia kaikkien osapuolten hyväksymällä tavalla. (Tutkimuseettinen neuvottelukunta 2012, 6.)

Opinnäytetyöprosessissa tulee ottaa huomioon henkilötietojen käsittely ja tutkimuksen kohteena olevien henkilöiden tietosuojan toteutuminen. Tähän liittyy muun muassa se, että jos henkilötietoja tarvitaan, ne tulee tunnistaa, kerätä, tallettaa, säilyttää ja tuhota asianmukaisesti. Tutkittavilta tulee saada suostumus osallistua tutkimukseen, ja erikseen suostumus henkilötietojen käsittelyyn, jos sellaista tutkimuksen toteutus edellyttää. Myös aineistojen, tulosten ja julkaisuiden anonymisointi on osa henkilöiden tietosuojan toteutumista. (Arene ry 2019, 7.) Tutkimuseettisen neuvottelukunnan (2019, 12–13) mukaan tutkittaville tai tietoja tutkimukseen antaneille ei tule luvata täyttä tunnistamattomuutta, ellei se ole toteutettavissa. Ihmiseen kohdistuvan tutkimuksen eettisten periaatteiden (Tutkimuseettinen

neuvottelukunta 2019, 7–8) mukaan tutkijan tulee kunnioittaa tutkittavien henkilöiden itsemääräämisoikeutta ja ihmisarvoa. Tutkimuksesta ei saa myöskään koitua haittaa, vahinkoa tai riskejä tutkittaville henkilöille tai yhteisöille. Tietoon perustuva suostumus osallistua tutkimukseen on ihmiseen kohdistuvan tutkimuksen keskeinen eettinen periaate, eli osallistuessaan tutkimukseen tutkittavalla henkilöllä on muun muassa oikeus osallistua vapaaehtoisesti mutta myös kieltäytyä osallistumasta, keskeyttää tai peruuttaa osallistumisensa koska tahansa ilman kielteisiä seuraamuksia hänelle itselleen sekä saada tietoa tutkimuksen sisällöstä, henkilötietojen käsittelystä ja tutkimuksen käytännön toteutuksesta.

Kaikkien tutkimusten luotettavuutta tulee jollakin tavoin arvioida. Laadullisen tutkimuksen luotettavuutta lisää tutkijan tarkka selostus tutkimuksen toteuttamisesta. Tarkkuus koskee kaikkia tutkimuksen vaiheita. (Hirsjärvi ym. 2009, 232.) Vilkan (2015, luku 7) mukaan viimekädessä laadullisen tutkimuksen luotettavuuden kriteeri on tutkija itse ja hänen rehellisyytensä, koska arvioinnin kohteena on tutkijan tutkimuksessaan tekemät teot, valinnat ja ratkaisut. Tutkijan on arvioitava tutkimuksensa luotettavuutta jokaisen tekemänsä valinnan kohdalla, eli luotettavuuden arviointia tehdään jatkuvasti suhteessa teoriaan, analyysita-paan, tutkimusaineiston käsittelyyn.

Laadullisen tutkimuksen luotettavuuden arviointiin ei ole olemassa yksiselitteisiä ohjeita. Tutkimusta arvioidaan kokonaisuutena, jolloin tutkimuksen sisäinen johdonmukaisuus, eli koherenssi, painottuu. Tämä tarkoittaa sitä, että vaikka seuraavan luetelman kohdat olisikin tutkimusraportissa hyvin täytetty, niiden tulee olla myös suhteessa toisiinsa. Laadullisen tutkimuksen luotettavuuden arvioinnissa voi auttaa seuraavien kohtien huomioonottaminen: tutkimuksen kohde ja tarkoitus, eli mitä tutkitaan ja miksi. Omat sitoumukset tutkijana, eli miksi tutkija kokee tutkimuksen tärkeänä, ja on oletettu tutkimusta aloitettaessa ja miten oletukset ovat muuttuneet. Aineiston keruu, eli miten aineisto on kerätty menetelmänä ja tekniikkana sekä aineistonkeruuseen liittyvät erityispiirteet. Tutkimuksen tiedonantajat, eli millä perusteella tutkimuksen tiedonantajat valittiin, miten heihin otettiin yhteyttä ja montako tiedonantajaa tutkimuksessa on ja niin edelleen. Tutkijan ja tiedonantajan suhde, eli miten suhde toimi, lukivatko tiedonantajat tutkimuksen tulokset ennen julkaisua, muuttivatko heidän mielipiteensä tuloksia; jos tiedonantajat lukivat tulokset, perustelaan, miksi näin menetteliin. Tutkimuksen kesto, eli millä aikataululla tutkimus tehtiin. Aineiston analyysi, eli miten aineisto analysoitiin. Tutkimuksen luotettavuus, eli arvioidaan, miksi tutkimus on eettisesti korkeatasoinen ja miksi tutkimusraportti on luotettava. Tutkimuksen raportointi, eli miten tutkimusaineisto on koottu ja analysoitu. Tutkijan tulee antaa lukijoille riittävästi tietoa siitä, miten tutkimus on tehty, jotta lukijat voivat arvioida tutkimuksen tuloksia. (Tuomi & Sarajärvi 2018, 163–165.)

6 Tulokset

6.1 Kasvattajien käsityksiä lapsen kiukusta eli aggressiosta

Opinnäytetyön kyselyyn vastasi kahdeksan opinnäytetyön toimeksiantajana toimineen varhaiskasvatusyksikön kasvattajaa. Opinnäytetyön aineistonkeruu sijoittui helmikuulle 2021, ja kasvattajille annettiin vastausaikaa kyselyyn kaksi viikkoa, josta kasvattajia informoitiin kyselyn mukana jaetussa saatekirjeessä.

Kyselyn ensimmäiseen osioon *Käsitys kiukusta eli aggressiosta* kuului kysymykset 1 ja 2. Ensimmäisessä kysymyksessä selvitettiin kasvattajien käsitystä kiukusta yleisesti. Kasvattajat kuvailivat ensimmäisen kysymyksen vastauksissaan kiukkua eli aggressiota hyvin moninaisesti. Kiukku käsitettiin tunteena, jonka avulla puolustetaan itseä, ja kiukku yhdistettiin myös oman tahdon osoittamiseen. Kasvattajat käsittivät kiukun olevan rajojen hakemista, mutta toisaalta kiukun tunnistettiin olevan myös nälän ja väsymyksen kokemisen seuraus ja näiden tunteiden purkautumista. Eri kasvattajien vastauksissa kiukku yhdistettiin vihan, suuttumuksen, harmin, pettymyksen ja kiivastumisen tunteisiin:

Kiivastumista, suuttumista erilaisista arjen tilanteista, paha mieltä, harmitumista.

Kyselyn toisessa kysymyksessä selvitettiin kasvattajien käsityksiä siitä, minkä takia lapset kiukuttelevat. Eräs vastaaja totesi, että kiukku on yksi tunteistamme. Aineistosta selvisi, että kasvattajien käsityksen mukaa lapsen kokema haastava tunne saattaa purkautua kiukkuna. Yhden vastaajan mukaan päiväkodin jäämis- ja hakutilanteissa kiukku saattaa olla kohdistettu vanhemmille. Eräs vastaaja mainitsi vastauksessaan, että varhaiskasvatuksessa ollessaan lapsi saattaa kokea ikävää vanhempiaan kohtaan, jolloin ikävä purkautuu kiukkuna:

Lapsi on ikävöinyt esim. vanhempaansa ja ikävä purkautuu kiukuttelulla.

Kasvattajat ajattelivat kiukun johtuvan myös siitä, että lapsi on pettynyt tai turhautunut, kun jokin asia ei mene lapsen tahdon mukaan, jolloin nämä tunteet purkautuvat kiukutteluna. Kiukuttelun taustalla vaikuttaviksi tekijöiksi mainittiin aineistossa useamman eri kasvattajan vastauksissa lapsen perustarpeiden puutteellinen tyydyttyminen, eli lapsen kokema nälkä, väsymys tai wc-hätä. Eräs vastaaja käsitti kiukun johtuvan muun muassa myös siitä, että lapsen itsesäätelytaidot ovat vielä keskeneräiset. Kiukun syyksi mainittiin aineistossa myös se, että lapsi hakee rajoja. Yksi vastaaja nimesi siirtymätilanteet yhdeksi lapsen kiukuttelun syyksi. Eräs vastaaja totesi kiukuttelun kuuluvan ihmisen kasvuun ja kehitykseen.

6.2 Lapsen kiukun kohtaaminen kasvattajien työssä

Kyselyn toiseen osioon *Lapsen kiukun kohtaaminen ja siihen vastaaminen työssä* kuului kysymykset 3–6. Kysymyksessä kolme selvitettiin, miten kasvattajien mielestä aikuisen olisi hyvä reagoida lapsen kiukkuun. Moni kasvattaja mainitsi vastauksessaan, että aikuisen ei kannata provosoitua lapsen kiukusta. Kyselyn vastauksissa selvisi, että monet kasvattajat pitävät aikuisen sensitiivisyyttä tärkeänä lapsen kiukkuun reagoiessa. Kyselyn vastauksissa toistui monesti lapsen kiukun yksilöllisen kohtaamisen tärkeys ja se, että aikuinen toimii johdonmukaisesti. Kyselyn aineistosta selvisi, että kasvattajan osoittama emotionaalinen tuki lapselle hänen kokiessaan kiukkoa koettiin merkitykselliseksi. Kasvattajat kokivat, että aikuisen on tärkeää reagoida lapsen kiukkuun muun muassa rauhallisesti, johdonmukaisesti, empaattisesti ja ymmärtäväisesti. Lapsen kiukun syyn selvittäminen ja lapsen kuuntelu mainittiin aineistossa useasti. Myös tunteiden ja tilanteen sanoittaminen mainittiin aineistossa useasti. Kasvattajat kokivat, että toisia lapsia auttaa sanallinen tukeminen, eli lapselle tilanteen ja kiukun tunteen sanoittaminen. Yksi vastaaja koki huumorin auttavan joissakin kiukun hetkissä, jolloin lapsen huomion suunnataan muualle kiukusta:

Joskus voi olla parempi suhtautua rennosti, huumorilla, jos tilanne menisi vaikka ohi.

Myös fyysisen tuen tarjoaminen lapselle kiukun hetkellä koettiin hyväksi tavaksi reagoida lapsen ilmentämään kiukkuun. Kasvattajat kokivat, että koskettaminen auttaa joitakin lapsia kiukun hetkellä. Sylyn tarjoaminen lapselle kiukun hetkellä toistui useamman kasvattajan vastauksissa.

Kysymyksellä neljä selvitettiin kasvattajien käytössä olevia keinoja ja niin sanottuja ”työkaluja” kohdata lapsen kiukku työssä. Tunteiden sanoittaminen, lapsen kuuntelu ja tunteista, kiukusta keskustelu lasten kanssa mainittiin useassa vastauksessa keskeisinä keinoina niin lapsen kokiessa kiukun tunnetta kuin ennakoivasti tunnekasvatustuokioillakin. Kasvattajien vastauksissa toistui useasti tunnekuvien ja -korttien käyttö lapsen kiukkoa kohdatessa ja lasten kanssa kiukkoa ja tunteita käsiteltäessä, sekä kuvitettu päiväjärjestys kiukutilanteita ennaltaehkäisevänä työkaluna. Myös satuhieronta tilannekohtaisesti mainittiin aineistossa. Rauhallinen ja empaattinen kohtaaminen nousi esiin vastauksista, samoin kuin kaikki tunteet sallivan ilmapiirin luominen ja lämpimän vuorovaikutuksen hyödyntäminen. Lapselle vaihtoehtojen ja ajan antaminen sekä kiukun syyn selvittäminen mainittiin keinoina kohdata lapsen kiukkoa, mutta myös selkeät rutiinit ja säännöt mainittiin aineistossa. Myös kasvatustiimin tuki ja samanlaisten arvojen merkitys nousi esiin aineistosta:

Tiimin tuki ja samalaiset arvot. Selkeät säännöt ja rutiinit, kuvitettu päiväjärjestys. Oma rauhallisuus, aikaa lapselle, asiasta juttelu.

Kysymyksellä viisi selvitettiin, millaisena käytöksenä ilmenevä lapsen kiukku on kasvattajien mielestä haastavinta kohdata työssä. Kasvattajien vastauksissa toistui johdonmukaisesti lapsen aggressiivisena käytöksenä ilmenevän kiukun haasteellisuus. Aineistossa haastavaksi kohdata kuvailtiin lapsen hallitsemattomana aggressiivisena käytöksenä ilmenevää kiukkua, jolloin lapsi pyrkii fyysisesti satuttamaan itseään tai toisia. Erityisen haastavana koettiin, jos kiukkuisen lapsen aggressiivinen käytös kohdistuu toisiin lapsiin, sillä aggressiivisella lapsella koettiin voivan olla isot voimat. Myös äkillinen, eli vaikeasti ennakoitavissa oleva tai pitkäkestoinen kiukku mainittiin erityisen haastavina kohdata:

Jos kiukku yltyy hallitsemattomaksi, niin että yritetään satuttaa tai rikkoa. Näissäkään tilanteessa itse kiukku/aggressiivinen käytös ei ole niinkään haastava. Mutta se, että saa suojeltua muita lapsia, ko. tilanteessa. Ja toisaalta, että saisi ”kiukkuista lasta” suojeltua mm. leimaantumiselta.

Toisaalta eräs vastaaja koki, että myös lapsen sulkeutuminen on haastava lapsen kiukun ilmenemismuoto. Tällöin ongelmaksi koettiin lapsen kykenemättömyys kertoa sanoin haastavasta tunnetilastaan.

Kun lapsi sulkee kiukun sisäänsä. Näkee, että lasta kiukuttaa, mutta ei pääse yhtään lapsen ajatuksiin ja kiukun ytimeen, kun lapsi ei sano mitään.

Kysymyksellä kuusi selvitettiin, missä tilanteissa kasvattajat kokivat olevan haasteellisinta kohdata lapsen kiukku. Kiire nousi esiin aineistosta vaikeuttavana tekijänä kohdata lapsen kiukku. Aineistossa toistui riittämättömyyden tunne silloin, kun kasvattajat kokivat, että lapsia oli liikaa suhteessa vastuussa olevien kasvattajien määrään, tai silloin, kun kasvattaja oli yksin vastuussa lapsiryhmästä. Pienryhmästä yksin vastuussa ollessa lapsen kiukku koettiin haasteellisena kohdata. Erään kasvattajan vastauksessa nousi lapsen kiukun kohtaamisen haasteellisuuteen vaikuttavana tekijänä esiin se, miten monta lasta pienryhmä, josta yksi aikuinen on vastuussa, pitää sisällään. Kasvattajat kokivat, että yhden lapsen kiukku vie yhden aikuisen huomion, jolloin muu ryhmä jää vähemmälle huomiolle, ja mahdollisesti käynnissä oleva toimintahetki, kuten jumppa tai retki, keskeytyy tai menee piloille, jolloin muut lapset kärsivät yhden lapsen kiukusta. Erään kasvattajan mielestä toimintatuokiot olivat haastavia kohdata lapsen kiukku, sillä myös silloin muut lapset haluaisivat osallistua, ja paikalle tarvittaisiin lisäkäsiä, jotta yhden lapsen kiukku ei veisi ainoan aikuisen huomiota pois muilta lapsilta. Siirtymätilanteet koettiin yleisesti haastaviksi kohdata lapsen kiukku. Yksi vastaaja tarkensi, että erityisesti silloin, jos siirtymätilanne on muualla kuin tutussa ympäristössä:

Erytyisesti siirtymätilanteet muualla kuin tutussa ympäristössä.

Esim. retkelle lähtö. Kaikki muut odottavat...

Yksi vastaaja mainitsi muun muassa ruokailutilanteet haasteellisiksi kohdata lapsen kiukua. Ruokailutilanteessa vastaaja koki, että samaan aikaan aikuisen hoidettavana on monia tehtäviä, jolloin yhden lapsen kiukku on haastava kohdata kaiken muun aikuiselta vaadittavan toiminnan lisäksi. Vastauksessa huomaa myös yhden esimerkin siitä, kuinka koronaepidemian aiheuttamat erityisvaatimukset vaikeuttavat kasvattajien työtä myös lapsen kiukun kohtaamisen näkökulmasta:

Ruokailu -> jaettava ruokaa, oltava tarkka allergioiden kanssa, pidettävä tilanne rauhallisena, että muut voivat syödä, ei ole maskeja.

Useamman kasvattajan vastauksissa tilanteet, joissa yhden lapsen vanhemmat ovat läsnä, mutta toisella lapsella on kiukua, koettiin haastavaksi kohdata lapsen kiukku. Yksi vastaaja mainitsi, että tällaisissa tilanteissa huomio on vaikea hajauttaa, mikä tekee tilanteesta haasteellisen:

Joskus tilanteissa ollaan yksin, esim. iltapäivät, jolloin on haastavaa tyyntytellä kiukkuista lasta ja samalla kertoa toisen lapsen päivästä vanhemmille.

6.3 Lapsen kiukunsäätelytaitojen tukeminen varhaiskasvatusyksikössä

Kyselyn osioon kolme, eli *Lapsen kiukunsäätelyn kehityksen tukeminen varhaiskasvatuksessa* kuului kysymykset 7 ja 8. Seitsemännellä kysymyksellä selvitettiin kasvattajien näkemyksiä siitä, kuinka varhaiskasvatuksessa voidaan parhaiten tukea lapsen kiukunsäätelytaitojen kehitystä.

Kysymyksen seitsemän vastauksissa kasvattajien vastauksissa korostui kokonaisvaltaisen tunnekasvatuksen merkitys. Tunnetaitokasvatus, kuten tunnetuokiot, jossa lasten kanssa opetellaan kohtaamaan erilaisia tunteita, kuten kiukua, mainittiin monen eri vastaajan vastauksissa. Yhdessä vastauksessa mainittiin lasten kaveritaitojen merkitys. Kasvattajien vastauksista nousi esiin erilaisia menetelmiä, joita he käyttävät työssään lapsen kiukunsäätelytaitojen kehityksen tukemiseen. Vastauksista nousi esiin tunnetaitoihin liittyvä kirjallisuus, satuhieronta, draama ja pöytäteatteri, tunnekuvat ja –kortit, keskustelu, roolileikit. Kasvattajat mainitsivat vastauksissaan myös tunteet hyväksyvän ilmapiirin luomisen, samoin kuin tiimin yhteisen tahtotilan. Yksi vastaaja mainitsi myös lapsen kiukun sanoittamisen monien eri kasvattajien vastauksissa toistuneiden tunnetuokioiden lisäksi:

Erlaisin tunnetuokioin ja sanoittamalla lapsen kiukua.

Kysymyksellä kahdeksan selvitettiin, kokevatko kasvattajat omaavansa tarpeeksi osamista lapsen kiukunsäätelyn kehityksen tukemiseen. Vastaukset jakautuivat miltei puoliksi

myöntävän ja kieltävän vastauksen välille, ja väliin jäi yksi vastaus, jossa kasvattaja vastasi sekä kyllä että ei. Perusteluina kieltävälle vastaukselle oli, että lapset ja tilanteet ovat erilaisia, ja voi olla vaikea toimia oikein lapsen kiukun hetkellä. Perusteluina oli myös se, että kasvattajat kokivat, että aina voi oppia uutta. Kahdeksanteen kysymykseen kieltävästi vastanneet kaipasivat lisää konkreettisia toimintatapoja, esimerkkejä ja työkaluja erilaisissa tilanteissa lapsen kiukunsäätelytaitojen kehittymisen tukemiseen:

Lisää konkreettisia esimerkkejä/työkaluja – niitä ei voi koskaan olla liikaa, sillä se mikä toimii yhden lapsen kanssa, ei välttämättä toimi toisen lapsen kanssa.

Myöntäville vastauksille perusteluina oli, että keinoja ja erilaisia materiaaleja on runsaasti, ja kokeilulla selviää, mikä keino sopii mihinkin tilanteeseen. Arjen tilanteiden koettiin olevan hyvää harjoitusta kasvattajille, ja vastauksissa mainittiin, että yleensä osaaminen riittää.

7 Pohdinta

7.1 Opinnäytetyön hyödynnettävyys ja johtopäätökset

Opinnäytetyöprosessi eteni kokonaisuudessaan hyvin opinnäytetyösuunnitelman ja opinnäytetyöprosessin aikataulun mukaisesti. Opinnäytetyöprosessi alkoi marraskuussa 2020 ilmoittautumalla opinnäytetyöprosessiin, ja eteni opinnäytetyösuunnitelman esittämiseen, tutkimusluvan hakemiseen Kouvolan kaupungilta, allekirjoitusten hankkimiseen opinnäytetyön toimeksiantosopimukseen, kasvattajien informointiin opinnäytetyön kyselystä sekä kyselyn toteuttamiseen, joka johti opinnäytetyön aineiston analysoimiseen ja opinnäytetyöraportin kokoamiseen. Läpi opinnäytetyöprosessin yhteistyö ja yhteydenpito toimeksiantajan kanssa oli tavoitteellista ja sujuvaa, mikä helpotti ja edesauttoi opinnäytetyön etenemistä. Erityisesti opinnäytetyön toimeksiantajana toimineen varhaiskasvatusyksikön johtajan ja yksikön kasvattajien sitoutuneisuus opinnäytetyötä ja siihen kuuluvaa kyselyä kohtaan oli merkityksellistä opinnäytetyön onnistumisen kannalta. Opinnäytetyön tavoitteena oli selvittää varhaiskasvatusyksikön kasvattajien käsityksiä ja kokemuksia lapsen kiukusta ja sen kohtaamisesta osana heidän työtään. Varhaiskasvatusyksikön kasvattajien sitoutumisen osallistua opinnäytetyön kyselyyn vuoksi opinnäytetyön tavoitteeseen päästiin.

Opinnäytetyön tutkimuskysymykset olivat: Miten kasvattajat käsittävät lapsen kiukun? Mitkä tekijät tekevät lapsen kiukun kohtaamisen kasvattajien työssä haasteelliseksi? Millaisia valmiuksia kasvattajilla on tukea lasta kiukunsäätelyn kehityksessä? Kyselyn toteuttamisen avulla opinnäytetyön tutkimuskysymyksiin saatiin vastaukset. Kasvattajat käsittävät lapsen kiukun olevan osa lapsen normaalia kasvua ja kehitystä. Kasvattajat kokevat, että lapsen kiukun ilmeneminen aggressiivisena käytöksenä tai sulkeutumisena, sekä kokemus siitä, että vastuussa olevia aikuisia on paikalla liian vähän lapsimäärään nähden tekevät lapsen kiukun kohtaamisesta työssä haasteellista. Kasvattajilla on käytössään erilaisia menetelmiä ja toimintatapoja auttaa lasta kiukunsäätelyn kehityksessä arjen tilanteissa ja aikuisen ohjaamassa toiminnassa, mutta jotkut kasvattajat kokivat, että he voisivat tarvita käyttöönsä lisää konkreettisia keinoja kohdata lapsen kiukku.

Opinnäytetyön kyselyn tulosten tarkoituksena oli auttaa varhaiskasvatusyksikön kasvattajia muun muassa tunnistamaan kasvattajien toimivia tapoja kohdata lapsen kiukku työssään, mutta myös kehityskohtia aiheen ympärillä. Jotkut kasvattajat kokivat tarvitsevansa lisää konkreettisia keinoja edistää lapsen kiukunsäätelytaitojen kehitystä, ja kasvattajat olivat pitkälti sitä mieltä, että aiheesta voi aina oppia uutta. Kasvattajien kokemukset siitä, millaisena ja missä tilanteissa ilmenevä lapsen kiukku on työssä vaikeinta kohdata, olivat niin ikään hyvin samansuuntaisia. Nämä tulokset antavat esimerkiksi pohjan keskustelulle

työyhteisössä ja kasvattajatiimeissä, jos haasteina koettuja tekijöitä ja esiin nousseita kehityskohtia halutaan lähteä työstämään. Myös kyselyn kysymyksiin kolme ja neljä, eli *miten mielestäsi aikuisen olisi hyvä reagoida lapsen kiukkuun sekä mitä keinoja tai ”työkaluja” sinulla on työssäsi kohdata lapsen kiukku, saatiin monipuolisia vastauksia, joita opinnäytetyön tulososiossa avataan. Näistä tuloksista kasvattajat voivat saada konkreettista tietoa kollegoiden ajatuksista ja toimintavoista aiheen ympärillä, ja vinkkejä omaan työhön ja omiin toimintatapoihin kohdata lapsen kiukku työssä. Lisäksi tulokset voivat luoda pohjaa kasvattajien itsereflektiolle varhaiskasvatussyksikössä.*

Tiedetään, että lasten aggressio-ongelmat näyttävät olevan kasvussa (mm. Riihonen & Koskinen 2020, 11). Ylen jutussa *Puremista, potkimista, lyömistä – lasten käyttämä väkivalta ja kielenkäyttö on muuttunut yhä rajummaksi päiväkodeissa* (Ali-Hokka 2020) kerrotaan, että Julkisten ja hyvinvointialojen liitto JHL selvitti joulukuussa 2019 jäseniensä kokemuksia väkivaltilanteista työpaikallaan varhaiskasvatuksessa. Väkivaltakyselyyn vastanneet kokivat, että lasten väkivaltaisuus ja uhmakas käytös on selvästi lisääntynyt viime vuosina. Työntekijät ovat neuvottomia ja uupuneita tilanteessa.

Opinnäytetyön vastaajista muutama mainitsi, että kiire tekee lapsen kiukun kohtaamisesta työssä hankalampaa. Tiedetään, että ryhmäkoot päiväkodeissa ovat kasvaneet, kuten myös Ylen jutussa (Ali-Hokka 2020) todetaan. Lasten aggressio-ongelmien ja ryhmäkokojen kasvu sekä kasvattajien kokema kiire ja uupumus tilanteesta johtuen muodostavat haastavan yhtälön. Tästä syystä aiheen nostaminen esiin ja keskusteluun on tarpeellista, jotta varhaiskasvatus pysyisi laadukkaana. Lasten aggressio-ongelmien, väkivallan syntymisen ehkäisyyn voidaan osaltaan vaikuttaa panostamalla lasten tunnetaitojen kehityksen tukemiseen ja niiden harjoitteluun varhaiskasvatuksessa. Tunnekasvatuksen merkitys kaiken oppimisen, kasvun ja kehityksen perustana tulisi tunnistaa. Kun työolosuhteet ja yleinen tahtotila varhaiskasvatussyksikössä ja kasvatustiimeissä ovat sellaiset, että kasvattajat pystyvät tukemaan lasta sensitiivisesti kiukun hetkellä, tiedostava ja tavoitteellinen tunnekasvatus nähdään jatkuvana toimintatapana arjen joka tilanteessa, ja tunneopetukseen panostetaan pedagogisilla valinnoilla unohtamatta aikuisten luomaa turvallista ja tunteet sallivaa, myönteiseen käytökseen kannustavaa ilmapiiriä, voidaan pyrkiä vaikuttamaan siihen, että lapsen kiukku pysyy kasvuun ja kehitykseen kuuluvana kiukkuna, joka vie lasta ja lapsen kehitystä suotuisalla tavalla eteenpäin, eikä paisu aggressio-ongelmaksi ja väkivallaksi aiheuttaen negatiivisia pitkäaikaisvaikutuksia lapsen myöhemmälle elämälle.

Hudleyn (2008, 11) mukaan lasten aggressiivinen käytös on kierre, jossa lapsen aggressiivinen käytös johtaa pahimmillaan siihen, että muut lapset alkavat syrjiä aggressiivisesti käyttäytyvää lasta. Tämä aiheuttaa aggressiivisesti käyttäytyvälle lapselle stressiä, mikä

johtaa lisääntyneeseen aggressiivisuuteen. Hudleyn (2008, 14) mukaan lapsen aggressiivinen käyttäytyminen varhaislapsuudessa ja hylkäämiskokemukset vertaissuhteissa myös lisäävät todennäköisyyttä rikollisuuteen myöhemmin nuoruudessa ja aikuisuudessa. Lapsen aggressiivinen käytös koettiin muutamassa opinnäytetyön kyselyn vastauksessa huolenaiheeksi muun muassa siksi, että sen negatiiviset vaikutukset aggressiivisesti käyttäytyvän lapsen omaan hyvinvointiin tunnistettiin – aggressiivisen käytöksen tunnistettiin muun muassa saattavan leimata lasta ja vaikuttavan vertaissuhteisiin negatiivisesti.

Koska tutkimuksissa on todettu, että aggressiivisuus lapsuudessa on haitallista lapsen kasvulle ja kehitykselle, ja lapsen aggressiivinen käyttäytyminen nousi esiin opinnäytetyön kyselyn vastauksissa useassa kohtaa haasteellisena, ja kasvattajat myös tunnistavat sen olevan haitallista aggressiivisesti käyttäytyvälle lapselle itselleen, on tärkeää pitää aihe aina ajankohtaisena, ja tunnekasvatus kasvattajien mielessä tärkeänä osana ennaltaehkäisevää työtä. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden (Opetushallitus 2018, 54–55) mukaan riittävän aikaisella ja oikein kohdennetulla tuella voidaan edistää lapsen kehitystä, oppimista ja hyvinvointia. Samalla voidaan ehkäistä lapsen ongelmien syntymistä, kasvamista ja monimuotoistumista. Lapsilla on oikeus saada varhaiskasvatuksessa tukea tunnetaitoihin ja niiden kehittymiseen.

Kuten aiemmin todettu, lasten vahvat tunteet, kuten viha, kiukku, suuttumus, ja näiden tunteiden aiheuttamat tunnereaktiot ja haastava käyttäytyminen kuormittavat kasvatushenkilöstöä heidän työssään. Ahosen (2017, 28) mukaan lasten haastavaa käyttäytymistä pidetään kuormittavimpana tekijänä kasvatusalalla. Haastavana käyttäytymisenä pidetään ensisijaisesti aggressiivista ja uhmakasta käyttäytymistä, mutta sen lisäksi myös muun muassa voimakkaat tunteenpurkaukset ja vetäytyminen tulkitaan haastavaksi. Erityisesti ulospäin suuntautunut haastava käytös koetaan ongelmalliseksi, sillä se häiritsee voimakkaasti myös ryhmän muita lapsia. Ulospäin suuntautunut haastava käyttäytyminen pakottaa kasvattajat reagoimaan lapsen käytökseen, jolloin kasvattajien huomio ei jakaudu tasaisesti kaikkien ryhmän lasten kesken. Opinnäytetyön kyselyn vastaukset olivat hyvin saman suuntaisia. Ongelmalliseksi koettiin juuri lapsen fyysisesti aggressiivinen käytös ja se, kun lapsen kiukku sitoo yhden aikuisen kiukustuneen lapsen rauhoittamiseen. Tämän koettiin olevan muulta ryhmältä pois. Esimerkkinä vastauksissa nostettiin muun muassa jumppahetken tai retken pilalle meneminen sen vuoksi, että yksi lapsi kiukuttelee, ja yhden, mahdollisesti ainoana läsnä olevan, aikuisen huomio siirtyy kiukkuiseen lapseen ja lapsen kiukun laannuttamiseen.

On ymmärrettävää, että kasvattajat kokevat ongelmalliseksi sen, jos toistuvasti aikuisen ohjaama pedagoginen toiminta keskeytyy tai joudutaan perumaan sen vuoksi, että lapsi

alkaa kiukutella, ja ainoan paikalla olevan aikuisen huomio kiinnittyy lapsen kiukun laannuttamiseen. On ymmärrettävää turhautuminen siihen, että muiden lasten halulle oppia uutta ja kehittää taitojaan toiminnan äärellä tulee esteitä. Asiaa voidaan kuitenkin pyrkiä tarkastelemaan myös tunnekasvatuksen merkityksellisyyden valossa. Vaikka muu toiminta keskeytyisi tai peruuntuisi, on aikuinen kuitenkin tehnyt merkittävää työtä kiukustuneen lapsen tunnetaitojen kehityksen kannalta huomioimalla ja kohtaamalla kiukun jopa sen kustannuksella, että suunniteltu toiminta siltä erää keskeytyi, estyi tai viivästyi.

Opetushallituksen (2021b) mukaan tunnetaidot liittyvät ihmisen kehitykseen ja koko elämään monin tavoin. Ne vaikuttavat muun muassa sosiaaliseen kyvykkyyteen ja koulusuo-riutumiseen, taitoon auttaa muita, tunteeseen omasta kyvystä ratkaista ongelmia, tervey-teen aikuisiällä, työuran kehittymiseen, päihteiden käytön määrään ja väkivallattomuuteen. Varhaiskasvatuksessa sosionomi (AMK) tekee työtä, joka vaikuttaa laajasti lapsen kokonaisvaltaiseen kasvuun, kehitykseen ja oppimiseen, tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden edis-tämiseen sekä syrjäytymisen ehkäisyyn. Sosionomin työn vaikutuksilla luodaan perustaa lapsen elinikäiselle oppimiselle, osallisuuden ja aktiivisen toimijuuden syntymiselle. Sosio-nomi (AMK) vastaa varhaiskasvatuksessa muun muassa lapsen vuorovaikutustaitojen tu-kemisesta, sosiaalisten taitojen vahvistamisesta, lapsen tunnetaitojen ja itsetuntemuksen edistämisestä, sekä lapsen osallisuuden vahvistamisesta. Varhaiskasvatuksessa sosio-nomi (AMK) vastaa myös lapsen edun toteutumisesta. (Talentia 2021.) Lapsen eduksi on, että häntä autetaan varhaiskasvatuksessa tunteiden ilmaisussa ja käsittelyssä. Opinnäyte-työllä voi olla positiivisia vaikutuksia opinnäytetyön yhteistyökumppanina toimineen varhais-kasvatusyksikön toimintatapoihin kohdata ja käsitellä lapsen kiukkuja, jolloin se edistää lap-sen edun toteutumista hänen kokiessaan kiukun tunteita.

Tunnetuokiot ja tunnekasvatus nousivat opinnäytetyön vastauksissa käsitteinä esiin lapsen kiukunsäätelytaitojen tukemisen yhteydessä. Opinnäytetyön kyselyn vastauksissa ei kui-tenkaan ilmene, mitä kasvattajat tarkoittavat tarkalleen tunnetuokioilla ja tunnekasvatuk-sella – mitä tunnetuokioihin ja tunnekasvatukseen kuuluu, miten niitä suunnitellaan ja to-teutetaan, millaisia tavoitteita tunnekasvatukselle ja -tuokioille on asetettu, millä perusteilla ja kuinka usein tuokioita toteutetaan ja niin edelleen. Ahosen (2017, 219) mukaan tunne-kasvatus tulisi sisällyttää tavoitteelliseksi osaksi päiväkodin arkea, vaikka arjen moninaiset tilanteet antavatkin oivia mahdollisuuksia näiden taitojen harjoittamiseen. Sosiaalis-emotio-naalisten taitojen harjoitteluun eivät riitä yksittäiset tuokiot, vaan tunnekasvatusta tulee ta-pahtua kaikissa arjen tilanteissa. Tavoitteellisella tunnekasvatuksella voidaan saavuttaa myönteisiä tuloksia erityisesti sosiaalis-emotionaalisen tuen tarpeisten lasten kohdalla. Esi-merkiksi hengitysharjoituksia tekemällä ja haastavia tunteita herättävien sosiaalisten tilan-teiden läpikäyminen etukäteen voi auttaa lasta selviytymään haastavasta tilanteesta

jatkossa, esimerkiksi voimakkaan tunnekuohun yllättäessä lapsi voi aikuisen tukemana rauhoittaa itseään hengitysharjoituksen avulla. Olisikin hyödyllistä nähdä tunnekasvatus toimintana laajempaan kokonaisuuteen ja ennemmin toimintatapana kuin tuokioina toteutettavina opetushetkinä. Kokonaisvaltaisen pedagogiikan viitekehyksessä olisi hyödyllistä toteuttaa tunnekasvatusta tuokioita laajempina kokonaisuuksina. Opinnäytetyön kyselyn vastauksissa kasvattajien mainitsemat keinot tukea lapsen kiukunsäätelytaitojen kehitystä pöytäteattereista roolileikkeihin ja tunnetaitoihin liittyviin kirjoihin kielivät siitä, että kasvattajat pitävät tunnekasvatusta arvossaan ja toteuttavat sitä monipuolisesti ottaen huomioon lapsen luontaisen tavan oppia.

Opinnäytetyön tuloksissa selviää, että kasvattajat kokivat isosta lapsiryhmästä ainoana aikuisena vastuussa olemisen ja jopa pienryhmätoiminnan ongelmallisena lapsen kiukun kohtaamisen kannalta. Ongelmallisena koettiin monen kasvattajan vastauksissa juuri se, että kun yksi aikuinen on vastuussa pienryhmästä, ja yhden lapsen kiukku vie aikuisen huomion pois muusta ryhmästä, jolloin muu ryhmä mahdollisesti kärsii esimerkiksi jäämällä yksin. Ongelmaksi monen kasvattajan vastauksissa koettiin nimenomaan se, että aikuinen on tilanteessa yksin. Yksi kasvattaja ilmaisi vastauksessaan, että pienryhmän koko vaikuttaa oleellisesti siihen, kuinka lapsen kiukun kohtaaminen onnistuu – onko ryhmässä 5 vai 15 lasta. Ilmeisesti vastauksella haettiin takaa sitä, että mitä enemmän lapsia, sen haasteellisemmäksi yhden lapsen kiukun kohtaaminen muodostuu. Muiden kasvattajien vastauksista ei selviä, mikä lapsimäärä suhteessa aikuisiin koetaan ongelmallisena lapsen kiukun kohtaamisen kannalta, ja mikä lapsimäärä olisi vastavuoroisesti ideaali. Myös Ahonen (2017, 183) toteaa pienryhmätoiminnan olevan käsitteenä tulkinnanvarainen, vaikka pienryhmätoiminta on arkipäivää monissa päiväkodeissa. Jos kasvattajilta kysytään, millaista pienryhmätoimintaa juuri heidän päiväkodissaan toteutetaan, ovat vastaukset hyvin moninaisia.

Ahosen (2017, 183–187) tutkimustulosten mukaan haastavia kasvatustilanteita, kuten lapsen aggressiivista käytöstä, esiintyi vähemmän ryhmissä, joissa oli yhtä aikaa alle kymmenen lasta. Pienryhmätoiminta mahdollistaa se, että aikuinen saa luotua paremman vuorovaikutussuhteen lapsiin, lapset tulevat kuulluksi paremmin, ärsykkeiden määrä on vähäisempi kuin isommassa ryhmässä ja lapset pääsevät osallistumaan enemmän toimintaan. Ratkaisevaa ei Ahosen (2017, 186) mukaan ole lasten määrä suhteessa aikuisten määrään, vaan ennen kaikkea ryhmän koko. Onkin huomionarvoista, että opinnäytetyön kyselyn vastauksissa kasvattajat kokivat pienryhmätoiminnan haasteellisena lapsen kiukun kohtaamisen kannalta, mutta kuitenkin Ahonen (2017, 183) puhuu sen puolesta, että toimiminen pienryhmissä ehkäisee haastavien kasvatustilanteiden syntymistä tehokkaasti. Vaikka pienryhmätoiminta parhaimmillaan ennaltaehkäiseekin lapsen suurimpia haastavien

tunteiden puuskaa, on kuitenkin ymmärrettävää tilanteen haasteellisuus kohdata lapsen tunnepuuska silloin, kun tilanteessa todellakin on vain yksi kasvattaja vastuussa koko ryhmästä.

Opinnäytetyön kyselyyn vastanneista kasvattajista moni koki siirtymätilanteet haasteellisiksi kohdata lapsen kiukkaa. Myös Ahosen (2017, 188) mukaan erityisesti siirtymätilanteet näyttäytyvät päiväkodissa tilanteina, joihin liittyy paljon haastavia kasvatustilanteita. Siirtymätilanne, eli toiminnasta toiseen siirtyminen, voi olla esimerkiksi ulos lähteminen, jonka myös kasvattajat opinnäytetyön kyselyssä mainitsivat. Siirtymätilanteet ovat Ahosen (2017, 188–189) mukaan lapsille haastavia, sillä lapset eivät välttämättä tiedä, kuinka tilanteessa tulee toimia, ja siirtymätilanteisiin liittyvä odottaminen saattaa turhauttaa. Siirtymätilanteita helpottaa pienryhmätoiminta, porrastaminen ja leikillisyyden mukaan tuominen.

Opinnäytetyön kyselyn tuloksissa oli myös hyvin paljon yksityiskohtaisesti samansuuntaisia vastauksia kuin opinnäytetyön teoriapohjasta voidaan löytää. Kyselyyn vastanneilla kasvattajilla voidaan siis todeta olevan yleisesti hyvin tietotaitoa aiheesta hallussaan. Schulman & Nurmen (2013, 142) mukaan jos lapsi on kiukuspäissään rikkonut jotakin, aikuinen voi sanoittaa lapselle, ettei saa rikkoa, vaikka olisi kuinka vihainen. On myös tärkeää, että aikuinen on kiinnostunut siitä, mikä lapsen suututti niin kovasti. Opinnäytetyön kyselyn vastauksissa nousi esiin myös yhden kasvattajan ajatus siitä, että aikuisen tulee selittää lapselle, että vaikka kiukuttaa, ei saa satuttaa toista tai rikkoa mitään. Opinnäytetyön kyselyn vastauksissa kasvattajat kokivat myös lapsen kiukun syyn selvittämisen merkitykselliseksi lapsen kiukkaa kohdatessa.

Ahosen (2017, 35) mukaan lapsen ollessa tunnekuohun vallassa on yksilöllistä, millä tavalla häntä voidaan auttaa rauhoittumaan. Toisia auttaa syli, toiset eivät halua tulla kosketuksi laisinkaan. Myös opinnäytetyön kyselyn tuloksista selvisi, että kasvattajien mukaan lapsia auttaa hyvin yksilöllisesti eri keinot rauhoittumisessa, ja kaikille lapsille syli ei ole paras apu rauhoittumiseen. Muun muassa Ahosen (2017, 35) mukaan toiset lapset tarvitsevat aggressiivisuuden purkamiseen ja rauhoittumiseen fyysisen keinon, eli esimerkiksi seinän työntämisen. Opinnäytetyön kyselyyn vastanneet kasvattajat mainitsivat fyysisistä keinoista vain sylin tarjoamisen ja silittelyn, joilla auttaa lasta rauhoittumaan. Kasvattajat ovat ehkä kokeneet, että esimerkiksi sylin tarjoaminen ja silittely ovat toimineet useimmiten kiukun laantuttamiseen niin hyvin, ettei tarvetta kokeilla tarjota lapselle kehollista keinoa purkaa kiukun tunnetta ole ilmennyt.

Opinnäytetyön kyselyn vastauksista pystytään yhteenvetona toteamaan, että kasvattajilla on tiedot, taidot ja halu kohdata lapsen kiukku työssään sensitiivisesti, ymmärtäväisesti lapsen tunnetaitojen kehitystä tukien. Kasvattajilla on tietämystä tukea lapsen

kiukunsäätelytaitojen kehitystä nerokkailla, moninaisilla keinoilla. Kuitenkin opinnäytetyön kyselyn vastauksista voidaan tunnistaa kasvattajien nimeämiä kasvattajista riippumattomia tekijöitä, jotka toisinaan vaikeuttavat tai estävät lapsen kiukun kohtaamista työssä siten, kuten kasvattaja kokee parhaaksi. Muun muassa henkilöstöresurssitekkijöiden edessä vaaditaan kasvattajalta taipumista ja joustamista. Kasvattajien työ on ajoittain hyvinkin kuormittavaa ja kiireistä, ja kasvattajien työhön kuuluu paljon erilaisia tehtäviä. Onkin siis tärkeää peräänkuuluttaa armollisuutta, ymmärtäväisyyttä ja empatiaa myös kasvattajia itseään kohtaan. Kuten Kanninen & Sigfrids (2012, 209) toteaa, kasvattajan ei tarvitse olla kertakaikkisen mahtava tai edes erinomainen. Riittävän hyvä riittää.

7.2 Jatkotutkimus- ja kehittämisasiheet

Opinnäytetyössä kerättiin aineistoa vain yhden varhaiskasvatusyksikön kasvattajilta. Opinnäytetyö hyödyttää siis ensisijaisesti kyseisen varhaiskasvatusyksikön kasvatushenkilöstöä, mutta opinnäytetyön tuloksista voivat hyötyä myös muut kasvattajat – tulokset voivat herättää ajatuksia, ne voivat auttaa itsereflektiossa ja toimia kehittävän keskustelun herättäjinä aiheen ympärillä myös muiden varhaiskasvatusyksiköiden kasvattajien ja alan ammattilaisten keskuudessa. Opinnäytetyö auttaa myös osaltaan tuomaan hankalaa mutta tärkeää aihetta näkyvämmäksi. Yksi mahdollinen jatkotutkimusaihe olisi tutkia lapsen kiukku varhaiskasvatuksen kasvattajien silmin laajemmin keräämällä aineistoa useamman kuin yhden varhaiskasvatusyksikön kasvattajilta.

Opinnäytetyössä ei tutkittu sitä, millaisia tunteita lapsen kiukku kasvattajissa herättää ja miksi, ja kuinka kasvattajat käsittelevät näitä lapsen kiukun herättämiä tunteita, ja onko tähän liittyviä kehityskohtia tunnistettavissa. Tätä voisi olla myös syytä tutkia, sillä lapsen tunteiden ilmaisut voivat herättää aikuisessa voimakkaita tunteita, ja joidenkin on vaikea kestää lapsen kiukku tai raivoa (Pihlaja 2019, 146). Erityisesti lapsen aggressiivinen käyttäytyminen herättää kasvattajissa vahvoja tunteita – toisinaan jopa samoja, mitä lapsi ilmaisee. Lasten aggressiivisuuden koetaan myös vaikuttavan haitallisesti varhaiskasvattajien työsääjaksamiseen ja työmotivaatioon. (Pihlaja 2019, 155.) Aikuisen oma toimiva tunnesäätely ja omat tunnetaidot ovatkin avainasemassa lapsen kiukunsäätelytaitojen kehityksen tukemisessa. Pihlajan (2019, 144) mukaan kyky havaita ja tiedostaa omia tunteita on taito, jossa jokainen kasvattaja voi kehittyä, ja se taito auttaa kasvatustyössä lasten kanssa. Lapsen kiukun ja muun haastavan käytöksen kasvattajissa herättämien tunteiden kartoitus ja kasvattajien kannustaminen ja konkreettinen ohjaaminen tällaiseen omien lapsuuden kokemusten ja sisäistettyjen mallien tunnistamisen reflektioon voisi olla yksi mahdollinen opinnäytetyön jatkokehittämisidea, mutta myös antaa osiittaa jatkotutkimusaiheeksi.

Jotkin opinnäytetyön toimeksiantajana toimineen varhaiskasvatusyksikön kasvattajat kokivat kaipaavansa lisää konkreettisia toimintamalleja ja työkaluja edistää lapsen kiukunsäätelytaitojen kehitystä. Tulos käy yhteen sen kanssa, että on yleisesti tiedossa, kuinka kasvattajat kokevat yhdeksi haastavimmaksi ja kuormittavimmaksi työssään kohdata lapsen aggressiota eri muodoissa ja tilanteissa, sekä opettaa lasta hallitsemaan aggression tunteita. Erityisesti väkivaltaisena käytöksenä ilmenevä lapsen kiukku koetaan haasteellisena kohdata työssä. Muun muassa Ahosen (2017, 253) mukaan tutkimusten osoittavat varhaiskasvattajilla olevan paljon tietoa lasten sosiaalis-emotionaalista kehityksestä ja sen tukemisesta. Siitä huolimatta sosiaalis-emotionaalista tukea tarvitsevat lapset kuormittavat kasvattajia ylivoimaisesti eniten heidän työssään. Tiedot ovat ristiriitaisia keskenään, ja voidaanakin pohtia, onko kasvattajien vastaanottama tieto liian kaukana konkretiasta. Tämän ilmenneen kehityskohdan pohjalta voisi olla tarpeen koota yhteen konkreettisia vinkkejä lapsen kiukun, erityisesti väkivaltaisena käytöksenä ilmenevän kiukun, kohtaamiseen työssä, sekä kiukun käsittelyyn pedagogiikassa, pohjautuen kasvattajien haastatteluun siitä, millä tavalla teoria saataisiin helposti sovellettavaksi työssä – tarpeeksi konkreettiseksi, jotta teoriaa voitaisiin hyödyntää käytännössä. Kasvattajien vielä tarkempi haastattelu, millaista uutta tietoa tai vinkkejä he kaipaisivat aiheesta, ja sen pohjalta konkreettisia ja työssä helposti sovellettavia vinkkejä sisältävän oppaan tai esitteen luominen lapsen kiukusta ja sen kohtaamisesta voisi vastata kasvattajien keskuudessa nousseeseen tarpeeseen tai mielenkiintoon oppia lisää aiheesta, ja kehittää omaa työtä sekä edistää lapsen edun toteutumista.

Opinnäytetyön yhteistyökumppanina toimineen varhaiskasvatusyksikön kasvattajia voisi ohjata käymään läpi lapsen kiukun kohtaamista tiimipalavereissa, ja keskustelemaan kasvatustiimeittäin yhteiseen näkemykseen pyrkimisestä lapsen kiukun kohtaamisesta sekä tunnekasvatuksen tilasta ja kiukun ennaltaehkäisystä. Opinnäytetyöhön perehtyminen voisi esimerkiksi toimia aiheeseen virittäytymisenä. Kasvattajia voisi kannustaa jakamaan kokemuksiaan aiheen ympärillä avoimen keskustelun kautta sekä luomaan yhteistä linjaa ja strategiaa lapsen kiukun kohtaamiseen ja sen käsittelyyn työssä. Kokemusten jakamisella saattaisi olla myös tärkeä vertaistuellinen ja me-henkeä lisäävä merkitys, joka voisi osaltaan lisätä työhyvinvointia ja työssä jaksamista. Ahosen (2017, 254) mukaan haastavat kasvatustilanteet saattavat murentaa kasvattajien itseluottamusta kasvattajina, ja he hyötyvätkin tällöin vertaistuesta. Esimerkiksi kiukun kohtaamisen huoneentaulun luominen, tai toimitasuunnitelman laatiminen sellaisen hetkeen, jolloin kasvattaja havaitsee lapsen haastavan käytöksen aiheuttavan liian voimakkaita tunteita kasvattajassa häiriten lapsen haastavan käytöksen rakentavaa kohtaamista, voisivat olla esimerkkejä tiimipalaverissa työstettäväksi.

Ahosen (2017, 252) mukaan varhaiskasvatuksen ryhmissä, joissa on useita tukea tarvitsevia lapsia, arjessa jaksaminen vaatii kasvattajilta erityisen paljon. Kenenkään ei ole hyvä olla, jos tiimin yhteishenki ei ole kunnossa, joten panostaminen avoimeen ja myönteiseen keskustelukulttuuriin on avainasemassa. Ryhmän aikuisten välinen yhteistyö on siis keskeistä myös lapsen kiukusta ja sen kohtaamisesta, käsittelystä varhaiskasvatuksessa puhuttaessa.

7.3 Opinnäytetyön eettisyyden ja luotettavuuden arviointi

Opinnäytetyön jokaisessa vaiheessa pyrittiin noudattamaan eettistä harkintaa ja toimimaan eettisesti ja eettisten ohjeiden mukaan. Opinnäytetyön eettisyyteen liittyy se, että tutkimuslupa haetaan tarvittaessa ja että yhteistyösopimus on solmittu. Tutkimusluvan hakeminen organisaatiolta tarvittaessa on hyvän tutkimustavan mukaista (Arene ry 2019, 21). Opinnäytetyön toteutus vaati tutkimusluvan Kouvolan kaupungilta, ja se myönnettiin opinnäytetyölle. Opinnäytetyötä varten täytettiin yhteistyösopimus yhteistyövarhaiskasvatusyksikön kanssa, jonka allekirjoittivat kaikki opinnäytetyön osapuolet, eli toimeksiantaja, ammattikorkeakoulu ja opiskelija, kuten Arene ry (2019, 21) ohjaa tekemään.

Ihmisten itsemääräämisoikeuden kunnioittaminen tutkimusprosessissa on esisijaisen tärkeää tutkimuksen eettisyyden kannalta. Sitä pyritään kunnioittamaan antamalla henkilölle mahdollisuus valita, osallistuuko hän tutkimukseen vai ei. Tätä varten osallistujalle on annettava tarpeeksi tietoa tutkimuksesta, muuten vapaaehtoista päätöstä osallistua tutkimukseen ei voi tehdä. Osallistujien tulee saada tietää perustiedot tutkimuksesta sekä siitä, mihin kerättäviä tietoja käytetään, ja mihin he sitoutuvat. (Kuula 2011, luku ”Tutkittavien kohtelua määrittävät normit”.) Arene ry:n (2019, 21) mukaan vaikka kohdeorganisaatiolta on saatu tutkimuslupa, niin osallistuminen tutkimukseen, esimerkiksi kyselyyn, on tutkittavan itsensä päätettävissä. Yhteistyövarhaiskasvatusyksikön kasvattajat saivat tiedotteen opinnäytetyöstä ja kyselystä (Liite 1) kyselylomakkeiden jaon yhteydessä, jossa kasvattajille selvitettiin kyselyyn vastaamisen olevan vapaaehtoista, ja saatekirjeessä kerrottiin kasvattajille tärkeitä tietoja opinnäytetyöstä. Kirjallinen informointi ja tutkittavien vapaaehtoinen suostumus tarvitaan silloin, kun aineisto kerätään suoraan tutkittavilta ja tallennetaan sellaisenaan, kuten esimerkiksi kyselyn muodossa (Kuula 2011, luku ”Tutkittavien informointi”).

Henkilötietojen käsittelyä tutkimuksessa ohjaa erityiset ohjeet. Opinnäytetyössä ei kuitenkaan kerätty osallistujilta henkilötietoja. Opinnäytetyön kyselyyn vastattiin anonyymisti, eikä yksittäistä vastaajaa pystytä tunnistamaan. Tästä tiedotettiin kyselyyn osallistuvia kyselylomakkeen saatekirjeellä. Anonymiteetin arvioitiin voivan auttaa kasvattajia uskaltamaan vastata kyselyyn rehellisemmin, sillä kyselyn aihe saatetaan kokea hankalaksi aiheeksi puhua.

yhteistyövarhaiskasvatusyksikön nimeä, jotta tuloksia ei voida yhdistää tiettyihin henkilöihin. Opinnäytetyöprosessin lopuksi kerätty aineisto hävitettiin asianmukaisesti, ja tästä kyselyyn osallistuvia tiedotettiin kyselyn saatekirjeessä. Tutkimuseettisen neuvottelukunnan (2019, 8–9) mukaan tutkimukseen osallistuvien henkilöiden on oikeus saada tietää, millaiseksi kerättävän tutkimusaineiston käsittelyn ja säilyttämisen elinkaari on suunniteltu.

Hyvään tieteelliseen käytäntöön kuuluu, että muiden tutkijoiden tekemää työtä kunnioitetaan ja arvostetaan, eli heidän tekemiinsä töihin viitataan asiankuuluvalla tavalla (Tutkimuseettinen neuvottelukunta 2012). Opinnäytetyön raportoinnissa pyrittiin mahdollisimman tarkkoihin ja oikeisiin lähdeviitteisiin ja -merkintöihin lähteitä käytettäessä. Valmis opinnäytetyö tarkistettiin plagiaatintunnistusjärjestelmässä, kuten Arene ry:n (2019, 7) mukaan kaikkien opinnäytetöiden kohdalla tulee toimia.

Opinnäytetyön luotettavuuden arvioinnissa voidaan hyödyntää Tuomi & Sarajärven (2018, 163–165) esittämää listaa, joka voi auttaa tutkimuksen luotettavuuden arvioinnissa. Listan kohtien voidaan arvioida täyttyvän opinnäytetyössä: opinnäytetyöraportissa selviää opinnäytetyön kohde ja tarkoitus, eli mitä tutkitaan ja miksi. Opinnäytetyön aineistonkeruun menetelmä- ja tekniikkavalintoja on esitelty ja perusteltu opinnäytetyöraportissa, sekä mahdollisia aineistonkeruuseen liittyviä ongelmakohtia on tunnistettu ja pyritty välttämään. Opinnäytetyön tiedonantajista on raportissa kerrottu, millä perusteella heidät on valittu, miten heihin on oltu yhteydessä sekä montako tiedonantajaa opinnäytetyössä oli. Myös tiedonantajien anonymiteetista on huolehdittu. Opinnäytetyön tutkija–tiedonantaja-suhdetta on arvioitu opinnäytetyöraportissa, ja opinnäytetyöprosessin kestoa on avattu. Opinnäytetyön aineiston analyysimenetelmä on esitelty ja analyysivaihetta on havainnollistettu. Opinnäytetyöraportissa arvioidaan tutkimuksen eettisiä näkökulmia ja luotettavuuteen liittyviä seikkoja. Opinnäytetyön raportointi on pyritty kokoamaan siten, että se on selkeä, ja siitä selviää tarpeeksi yksityiskohtaisen tarkasti, kuinka aineisto on koottu ja analysoitu.

Lähteet

- Ahonen, L. 2015. Varhaiskasvattajan toiminta päiväkodin haastavissa kasvatustilanteissa. Akateeminen väitöskirja. Tampereen yliopisto, Kasvatustieteiden yksikkö. Tampere: Juvenes print. Viitattu 16.2.2021. Saatavissa <https://trepo.tuni.fi/bitstream/handle/10024/98158/978-951-44-9971-5.pdf?sequence=1&isAllowed=y>
- Ahonen, L. 2017. Haastavat kasvatustilanteet – Lämpimän vuorovaikutuksen käsikirja. Jyväskylä: PS-Kustannus.
- Ali-Hokka, A. 2020. Puremista, potkimista, lyömistä – lasten käyttämän väkivalta ja kielenkäyttö on muuttunut yhä rajummaksi päiväkodeissa. YLE. Viitattu 8.4.2021. Saatavissa <https://yle.fi/uutiset/3-11170619>
- Alijoki A. & Pihlaja, P. 2020. Pedagogiset rakenteet ja ratkaisut lasten erityisen tuen tarpeiden näkökulmasta. Teoksessa Hujala, E. & Turja, L. (toim.) Varhaiskasvatuksen käsikirja. 5., uudistettu painos. PS-kustannus, 268–280.
- Arene ry. 2019. Ammattikorkeakoulujen opinnäytetöiden eettiset suositukset. Viitattu 20.2.2021. Saatavissa <http://www.arene.fi/wp-content/uploads/Raportit/2020/AMMATTIKORKEAKOULUJEN%20OPINN%C3%84YTET%C3%96IDEN%20EETTISET%20SUOSITUKSET%202020.pdf? t=1578480382>
- Aro, T. 2011a. Itsesäätelytaitojen kehitys ja biologinen perusta. Teoksessa Aro, T. & Laakso, M-L. (toim.) Taaperosta taitavaksi toimijaksi. Itsesäätelytaitojen kehitys ja tukeminen. 1. painos. Jyväskylä: Niilo Mäki Instituutti, 20–40.
- Aro, T. 2011b. Miten ymmärrämme itsesäätelyn? Teoksessa Aro, T. & Laakso, M-L. (toim.) Taaperosta taitavaksi toimijaksi. Itsesäätelytaitojen kehitys ja tukeminen. 1. painos. Jyväskylä: Niilo Mäki Instituutti, 10–18.
- Aro, T. 2011c. Itsesäätelytaitojen kehityksen ongelmat lapsuudessa. Teoksessa Aro, T. & Laakso, M-L. (toim.) Taaperosta taitavaksi toimijaksi. Itsesäätelytaitojen kehitys ja tukeminen. 1. painos. Jyväskylä: Niilo Mäki Instituutti, 106–118.
- Cacciatore, R. & Hurme, V. (toim.) 2008. Kiukkukirja. Aggressiokasvattajan käsikirja – vauvasta kouluikään. Helsinki: VL-Markkinointi Oy.
- Cacciatore, R. & Korteniemi-Poikela, E. 2019. Sisu, tahto, itsetunto – Portaat itkupotkuraivareista aggression hallintaan. Minerva Kustannus Oy.
- Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. 2009. Tutki ja kirjoita. 22. painos. Porvoo: Tammi.

Hudley, C. 2008. You Did That on Purpose [E-kirja]. Yale University Press. ProQuest Ebook Central.

Kanninen, K. & Sigfrids, A. 2012. Tunne minut! Turva ja tunteet lapsen silmin. Juva: PS-Kustannus.

Kouvolan kaupunki 2019. Kouvolan varhaiskasvatussuunnitelma. Viitattu 17.2.2021. Saatavissa https://www.kouvola.fi/wp-content/uploads/2019/06/Kouvolan_varhaiskasvatussuunnitelma_010819_alkaen.pdf

Kuula, A. 2011. Tutkimusetiikka: aineistojen hankinta, käyttö ja säilytys [E-kirja]. Osuuskunta vastapaino.

Köngäs, M. 2019. Tunneäly varhaiskasvatuksessa. Keuruu: PS-kustannus.

Lindgren, J. 2020. Varhaiskasvatuksen opettajien mentalisaatioon perustuva reflektiivinen kyky alle kolmevuotiaiden lasten haastavien tunneilmaisujen aikana. Pro gradu –tutkielma. Tampereen yliopisto, Kasvatustieteiden ja kulttuurin tiedekunta. Viitattu 23.2.2021. Saatavissa <https://trepo.tuni.fi/bitstream/handle/10024/121215/LindgrenJulia.pdf?sequence=2&isAllowed=y>

Mattila, L. & Rantala, J. 2019. Mitä ihmettä? Opi ymmärtämään lapsesi mieltä. Latvia: Gummerus Kustannus Oy.

Nurmi, P. 2013. Lupa tunteisiin. Teoksessa Nurmi, P. (toim.) Lapsen ja nuoren viha. Juva: PS-kustannus, 15–27.

Opetushallitus 2018. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2018. Helsinki: PunaMusta. Viitattu 22.1.2021. Saatavissa https://www.oph.fi/sites/default/files/documents/varhaiskasvatussuunnitelman_perusteet.pdf

Opetushallitus 2021a. Mitä on varhaiskasvatus? Opetushallituksen www-sivut. Viitattu 22.1.2021. Saatavissa <https://www.oph.fi/fi/koulutus-ja-tutkinnot/mita-varhaiskasvatus>

Opetushallitus 2021b. 3. Tunnetaitoja oppii harjoittelemalla. Opetushallituksen www-sivut. Viitattu 22.1.2021. Saatavissa <https://www.oph.fi/fi/oppimateriaali/tunteesta-tunteeseen-ohjaajan-opas/3-tunnetaitoja-oppii-harjoittelemalla>

Pihlaja, P. 2019. Sosiaalis-emotionaalinen kehitys ja sen vaikeudet. Teoksessa Pihlaja, P. & Viitala, R. (toim.) Varhaiserityiskasvatus. 2. päivitetty painos. PS-kustannus, 141–181.

Riihonen, R. & Koskinen, M. 2020. Kuinka kiukku kesytetään? Lasten aggressiokasvatus. Jyväskylä: PS-kustannus.

Roben, C. & Cole, P. & Armstrong L. 2013. Longitudinal Relations Among Language Skills, Anger Expression, and Regulatory Strategies in Early Childhood. The Pennsylvania State University.

Ronkainen, S. & Pehkonen, L. & Lindblom-Ylänne, S. & Paavilainen, E. 2014. Tutkimuksen voimasanat. Helsinki: Sanoma Pro Oy.

Schulman, M. & Nurmi, P. 2013. Lapsen vihaan reagoiminen. Teoksessa Nurmi, P. (toim.) Lapsen ja nuoren viha. Juva: PS-kustannus, 133–147.

Talentia 2021. Sosionomin erityisosaaminen ja vastuut varhaiskasvatuksessa. Viitattu 17.3.2021. Saatavissa <https://www.talentia.fi/talentia/talentian-tavoitteet/talentia-vaikuttaa-varhaiskasvatuksessa/sosionomin-erityisosaaminen-ja-vastuut-varhaiskasvatuksessa/>

Tuomi, J. & Sarajärvi, A. 2018. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Uudistettu laitos. Tammi.

Tutkimuseettinen neuvottelukunta 2012. Hyvä tieteellinen käytäntö ja sen loukkausepäilyiden käsitteleminen Suomessa. Viitattu 28.1.2021. Saatavissa https://www.tenk.fi/sites/tenk.fi/files/HTK_ohje_2012.pdf

Tutkimuseettinen neuvottelukunta 2019. Ihmiseen kohdistuva tutkimuksen eettiset periaatteet ja ihmistieteiden eettinen ennakoarviointi Suomessa. Viitattu 11.3.2021. Saatavissa https://tenk.fi/sites/tenk.fi/files/Ihmistieteiden_eettisen_ennakoarvioinnin_ohje_2019.pdf

Varhaiskasvatuslaki 540/2018.

Vienola, V. 2020. Varhaisvuosien eettinen kasvaminen ja oppiminen. Teoksessa Hujala, E. & Turja, L. (toim.) Varhaiskasvatuksen käsikirja. 5. uudistettu painos. PS-kustannus, 158–177.

Vilkka, H. 2015. Tutki ja kehitä [E-kirja]. 4. uudistettu painos. Jyväskylä: PS-kustannus.

YTHS 2021. Tunnetaidot. Ylioppilaiden terveydenhoitosäätiö WWW-sivut. Viitattu 2.4.2021. Saatavissa <https://www.yths.fi/terveystieto/mielenterveys/tunnetaidot/>

Liite 1. Saatekirje kyselystä yhteistyövarhaiskasvatustyöyksikön kasvattajille

Hei!

Olen sosionomiopiskelija LAB-ammattikorkeakoulusta, ja olen opinnoissani suuntautunut sosiaalipedagogiseen varhaiskasvatukseen. Teen opinnäytetyön aiheesta Lapsen kiukku eli aggressio varhaiskasvatuksessa kasvattajien silmin, ja opinnäytetyötä varten kerään aineistoa kyselyn muodossa Teiltä (yhteistyövarhaiskasvatustyöyksikön nimi) kasvattajilta. Kyselyllä kartoitan yksikkönne kasvattajien ajatuksia ja kokemuksia lapsen kiukusta sekä sitä, kuinka lapsen kiukkuun yksikössä vastataan. Vastausten avulla voidaan muun muassa tuoda näkyväksi osaamistanne ja hyväksi havaittuja toimintamalleja, työkaluja lapsen kiukun kohtaamisessa ja kiukkuun vastaamisessa, sekä herättää hyödyllistä keskustelua työyhteisössänne aiheesta.

Opinnäytetyön aineistonkeruu toteutetaan siis kyselyn avulla, johon kutsun teidät osallistumaan. Osallistuminen tarkoittaa oheisen kyselylomakkeen täyttämistä. Kyselyyn vastataan nimettömänä, ja vastaaminen vie aikaa noin 10 minuuttia. Palautattehan täytetyn paperisen kyselylomakkeen varhaiskasvatustyöyksikön johtajalle viimeistään 17.2.2021.

Opinnäytetyön tekemiseen on saatu asianmukainen tutkimuslupa Kouvolan kaupungilta. Antamanne vastaukset käsitellään nimettöminä ja ehdottoman luottamuksellisesti. Valmiissa opinnäytetyössä ei tulla mainitsemaan varhaiskasvatustyöyksikön nimeä tai muitakaan tietoja, joilla vastaukset voitaisiin liittää tiettyihin henkilöihin. Kerätty aineisto hävitetään, kun opinnäytetyö on valmis. Valmis opinnäytetyö julkaistaan Theseus-tietokannassa (theseus.fi).

Lisätietoja opinnäytetyöstä tai kyselystä voitte halutessanne kysyä sähköpostitse allekirjoitaneelta.

Lämmin kiitos jo etukäteen osallistumisestanne ja ajastanne, sekä aurinkoisia päiviä kevääseenne!

Ystävällisesti,

Sosionomiopiskelija Lili Rautio, LAB-ammattikorkeakoulu

lili.rautio@student.lab.fi

OSIO 2 Lapsen kiukun kohtaaminen ja siihen vastaaminen työssä

3. Miten mielestäsi aikuisen olisi hyvä reagoida lapsen kiukkuun? Perustele lyhyesti.

4. Mitä keinoja tai ”työkaluja” sinulla on työssäsi kohdata lapsen kiukku? Nimeä vähintään muutama tärkein, ja avaa niitä lyhyesti.

1. _____

2. _____

3. _____

5. Lapsi voi ilmentää kiukkua monella eri tavalla. Millaisena käytöksenä ilmenevä lapsen kiukku on haastavin kohdata työssäsi? Perustelee lyhyesti.

6. Missä tilanteissa lapsen kiukku on haastavin kohdata työssäsi? Perustelee lyhyesti. (Vaikuttaako esimerkiksi lapsimäärä suhteessa vastuussa olevien aikuisten määrään tai siirtymätilanne, kuten päivälevolle siirtyminen, tai jokin muu?)

OSIO 3 Lapsen kiukunsäätelyn kehityksen tukeminen varhaiskasvatuksessa

7. Miten mielestäsi varhaiskasvatuksessa voidaan parhaiten tukea lapsen kiukunsäätelytaitojen kehittymistä? Nimeä muutama tärkeimmäksi kokemasi seikka.

8. Koetko, että sinulla on tarpeeksi osaamista tukea lasta kiukunsäätelyn kehittämisessä? Ympyröi oikea vastaus, ja perustele alle lyhyesti.

KYLLÄ EI

Jos vastasit kysymykseen EI, millaista osaamista kaipaisit lisää lapsen kiukunsäätelytaitojen kehittymisen tukemiseen?

Kiitos vastauksistasi!

